

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
“ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ”

МАТЕРІАЛИ

II Всеукраїнської науково-практичної конференції

**“ВОЄННО-ІСТОРИЧНА РОБОТА У ВІЙСЬКОВО-
МОРСЬКИХ СИЛАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ”**

ОДЕСА - 2019

Воєнно-історична робота у Військово-Морських Силах Збройних Сил України. Проблемні питання та шляхи їх вирішення. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 24 жовтня 2019 року. – Одеса: Інститут Військово-Морських Сил Національного університету “Одеська морська академія”, 2019. – 84 с.

Збірник узагальнює авторські матеріали, представлені в рамках проведення II Всеукраїнської науково-практичної конференції “Воєнно-історична робота у військово-морських силах Збройних Сил України”.

Метою конференції стало обговорення наукових проблем, пов'язаних з вітчизняною та світовою мілітарною історією, які мають вплив на сучасність. Розгляд та затвердження проекту підручника “Воєнно-морська історія України”. Вироблення пропозицій щодо удосконалення воєнно-історичної роботи у Військово-Морських Силах Збройних Сил України.

Матеріали розроблено для використання в своїй діяльності науковими та науково-педагогічним працівниками, а також курсантами усіх освітніх рівнів підготовки.

Під загальною редакцією заступника начальника Інституту Військово-Морських Сил Національного університету “Одеська морська академія” з навчальної та наукової роботи – начальника навчального відділення капітан 1 рангу Олега Гавалюха.

Відповідальний за випуск – начальник науково-організаційного відділення Інституту Військово-Морських Сил Національного університету “Одеська морська академія” капітан 3 рангу Валерій Гордійчук.

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту Військово-Морських Сил Національного університету “Одеська морська академія” (протокол №5 від 23 січня 2020 року).

Відповідальність за зміст матеріалів несуть виключно автори. Матеріали опубліковано в авторській редакції.

© Авторські публікації, 2019

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ІСТОРІЯ ВІЙН І ВОЄННОГО МИСТЕЦТВА

<i>Фурман І.І., Резнік В.І.</i> Концептуальні засади воєнно-морської історії України	5
<i>Хапов А.П.</i> Із історії розвитку Військово-Морських Сил Збройних Сил України (2000-2014 рр.).	12
<i>Фролов С.М.</i> Створення та розвиток частин спеціальної розвідки Військово-Морських Сил Збройних Сил України (1992-2016 рр.).	14
<i>Соколюк С.М.</i> Проблемні питання розвитку підводних сил Військово-Морських Сил Збройних Сил України та шляхи їх вирішення.	21
<i>Соколюк С.М.</i> Проблемні питання протичовнового забезпечення Військово-Морських Сил Збройних Сил України та шляхи їх вирішення. Історичний аспект	25
<i>Чірікалов О.С.</i> Евакуаційні заходи на Чорноморському театрі воєнних дій у першій половині ХХ століття: уроки та висновки	29
<i>Козловська Л.В.</i> Із історії нелегальної міграції як виду морського тероризму в сучасній Україні	31
<i>Шемчук В.М.</i> Історія розвитку екіпірування провідних країн світу	34
<i>Косенко В.С., Волощенко О.І., Гутченко О.А.</i> Досвід застосування аерозольних завіс під час бойових дій флотів у Другій Світовій війні	36
<i>Юрова Т.М.</i> Досвід армії оборони Ізраїлю у використанні спеціального обмундирування при проведенні антитерористичних спецоперацій	38
<i>Бужор В.М.</i> Технічний стан кораблів Військово-Морських Сил Збройних Сил України в 2014 році - до історії питання.	41
<i>Ткачук Р.М., Рощина Г.О., Ткачук В.Р.,</i> Із історії передислокації Військово-Морських Сил Збройних Сил України в 2014 року.	43

СЕКЦІЯ ІІ. ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНА РОБОТА В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

<i>Сидоренко Л.В.</i> Впровадження національних військово-історичних традицій у Збройних Силах України на сучасному етапі	45
<i>Калініченко О.О.</i> Мемуари як джерело воєнно-морської історії	47
<i>Дяченко В.І.</i> Методика загартування тіла та духу козаків на Запорізькій Січі: морська складова	56
<i>Литвиненко Д.С., Козловська Л.В.</i> Із історії впливу особистісно-психологічних та професійних чинників на процеси прийняття рішень керівниками підрозділів Військово-Морських Сил Збройних Сил України	59
<i>Федорчук Р.А., Козловська Л.В.</i> Лідерство за стандартами НАТО в контексті військової історії	61
<i>Єгоров М.О., Козловська Л.В.</i> Воєнно-історична робота як один із психологічних ресурсів підвищення стресостійкості ...	63
<i>Кисельов Д.О., Козловська Л.В.</i> Із історії подолання екстремальних ситуацій посттравматичного зростання військовослужбовців Військово-Морських Сил Збройних Сил України	65
<i>Правосудько О.В., Козловська Л.В.</i> Воєнно-історична робота у спецрозділах, як один із напрямків роботи морально-психологічного забезпечення	67
<i>Юрчак В., Козловська Л.В.</i> Інформаційно-пропагандистське забезпечення Військово-Морських Сил Збройних Сил України – історичний аспект	70
<i>Слотнюк С.</i> Вплив тоталітарних ідеологій на війська в часи Другої Світової війни	73
<i>Решитько В., Чорногор Я.</i> Історія розвитку стратегічних комунікацій як інструменту протидії інформаційним війнам ..	76
<i>Тимофієва І.І.</i> Роль ОБСЄ на Сході України під час проведення АТО (2014-2018 р.)	79
РЕЗОЛЮЦІЯ УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ	82

СЕКЦІЯ І. ІСТОРІЯ ВІЙН І ВОЄННОГО МИСТЕЦТВА

Фурман І.І., доктор історичних наук, доцент, полковник.

Резнік В.І., кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, полковник.

Національний університету оборони України імені Івана Черняхівського, доктор історичних наук, м. Київ.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВОЄННО-МОРСЬКОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Виклики та загрози, що постали перед Україною в останні роки, зокрема й на морі, підвищення ролі та боєздатності Військово-Морських Сил Збройних Сил України (ВМС ЗС України), утвердження у суспільній свідомості ідей самовідданості у захисті своєї держави актуалізували потребу у всебічному дослідженні, детальному вивченні і популяризації воєнно-морської історії України.

Ситуація щодо розвитку воєнної історії у Збройних Силах України почала покращуватись після затвердження у 2017 році Положення про воєнно-історичну роботу у Збройних Силах України та Концепції воєнної історії України. Однак сучасний стан воєнно-історичних знань щодо вітчизняної воєнно-морської історії, враховуючи її особливості, що обумовлені як специфікою ВМС ЗС України як виду Збройних Сил, так і рядом причин історичного характеру, не відповідає запитам українського суспільства.

Суттєвою проблемою, яка заважає активному розвитку воєнно-морської історії в нашій державі залишається відсутність єдиної концепції, у який відображується єдина система поглядів, базових принципів, на які й має спиратись вітчизняна воєнно-морська історія. Саме її відсутність призводить до того, що

дослідження в галузі воєнно-морської історії носять епізодичний, хаотичний, несистемний характер, не дозволяють створити цілісну картину розвитку воєнно-морської справи в Україні від найдавніших часів до сьогодення, роблять нашу воєнно-морську історію переривчастою, хоча на справді такого не може бути.

Якщо більш глибоко деталізувати, розроблення Концепції воєнно-морської історії України (далі – Концепція) зумовлене такими потребами:

- вдосконалення воєнно-історичної науки в Україні;
- забезпечення координації наукових досліджень;
- осмислення вітчизняного та світового досвіду розвитку воєнно-морської справи;

- з'ясування особливостей, тенденцій і закономірностей еволюції воєнно-морської справи в різні історичні періоди;

- врахування історичної спадщини для встановлення основ державної політики у сфері військового будівництва;

- збереження історичної пам'яті та національних військово-морських традицій;

- патріотичного виховання молоді, створення сприятливих умов для формування кадрового потенціалу ВМС ЗС України;

- популяризації воєнно-історичних знань щодо зародження, розвитку, ролі і місця Українського флоту у державотворчих процесах у суспільстві;

- реалізації актуальних наукових воєнно-історичних проєктів з позицій відновлення історичної правди в умовах негативного інформаційного впливу з боку іноземних держав та деструктивних сил;

- врахування воєнно-морської специфіки та забезпечення компетентності при проведенні воєнно-історичних досліджень.

Вказані потреби є актуальними через наявність історичних стереотипів та міфів в оцінюванні подій воєнно-морської історії, інформаційну експансію низки країн, що супроводжується фальсифікацією історії України.

Тому ми взяли на себе сміливість запропонувати Вам власний погляд на вітчизняну концепцію воєнно-морської історії. Ми не розробляли формалізований документ, адже концепція є не нормативним актом, а являє собою відображення світоглядних

позицій у певній галузі, у нашому випадку – воєнно-морської історії.

Запропонована концепція має свою структуру, яка містить у собі загальні положення, мету, завдання, спрямовані на її досягнення, постулює періодизацію воєнно-морської історії України, визначає пріоритетні напрями наукових досліджень, окреслює роль і місце державних органів, командування, освітніх та наукових установ Військово-Морських Сил Збройних Сил України, нормативно-правові засади, основні питання фінансового забезпечення, очікувані результати тощо.

Загальні положення Концепції

Концепція закладає методологічні основи та відображає наукову систему поглядів на теоретичні, змістовні й організаційні засади дослідження воєнно-морської історії України. В основу Концепції покладено ідею утвердження державності як консолідуючого чинника української політичної нації.

Воєнно-морська історія України є національною за своєю глибинною сутністю та водночас постає невід’ємною частиною всесвітньої воєнної історії.

Воєнно-морська історія як сфера знання виконує світоглядну, виховну, освітню та методологічну функції.

Наукові дослідження у галузі воєнно-морської історії проводять у системі складових воєнно-історичної науки з урахуванням предметної специфіки: основних (історія війн, історія воєнно-морського мистецтва, історія воєнної думки, історія будівництва військово-морських сил, історія флотського озброєння і військової техніки) та спеціальних (воєнно-історичне джерелознавство, воєнна історіографія, воєнна археографія, воєнна археологія, воєнна біографістика, воєнна статистика, воєнна антропологія, військова символіка, церемоніал тощо).

Концепція ґрунтується на загальнонаукових принципах історизму, системності, дотримання яких у дослідницькій діяльності забезпечує наукову об’єктивність, всебічність, комплексність, конкретність. До спеціальних принципів, що визначають засади Концепції, належать: національна спрямованість, україноцентризм (в територіальному,

етнокультурному та державотворчому вимірах), історична наступність, врахування військово-морської специфіки, прозорість та соціальна відповідальність.

Важливим інструментом осмислення вітчизняної військово-морської історії є її періодизація:

воєнно-морська справа Давньої України (з античних часів до середини IX ст.);

воєнно-морська історія Княжого періоду (Київська Русь та Галицько-Волинське князівство, друга половина IX ст. – 40-ві роки XIV ст.);

українська воєнно-морська історія в Литовсько-Польську добу (40-ві роки XIV ст. – перша пол. XVII ст.);

воєнно-морська історія років української національної революції та доби Гетьманщини (друга пол. XVII ст. – XVIII ст.);

воєнно-морська історія України за часи Російської імперії (XVIII ст. – 1917 р.);

воєнно-морська історія в роки національно-демократичної революції в Україні (1917–1921 рр.);

воєнно-морська історія України в добу радянської влади (1921 – серпень 1991 р.);

воєнно-морська історія незалежної України (1991 р. – теперішній час).

Мета і завдання Концепції.

Мета Концепції полягає у формуванні системи поглядів на наукове дослідження військово-морської історії України як складової світової воєнної історії та використанні набутого досвіду у процесі будівництва ВМС ЗС України.

Основні завдання Концепції:

визначення ролі і місця вітчизняної військово-морської історії в українському державотворенні;

узгодження зусиль органів державного і військового управління та дослідників щодо основних напрямів розвитку вітчизняної воєнно-історичної науки стосовно військово-морської історії;

створення, розвиток та координація діяльності науково-дослідних установ і навчальних закладів з вивчення історії

застосування військово-морських сил (флотів) у воєнних конфліктах;

виявлення тенденцій і закономірностей у розвитку воєнно-морської справи з найдавніших часів до сьогодення;

використання воєнно-історичних знань у практиці національного військового будівництва для нарощування, досягнення і підтримання належного рівня боєготовності та боєздатності ВМС ЗС України;

розроблення стандартів та навчальних програм воєнно-історичних дисциплін у військових і цивільних навчальних закладах з урахуванням періодизації воєнно-морської історії України;

національно-патріотичне виховання широких верств українського суспільства;

популяризація воєнно-морської історії України;

сприяння поширенню серед міжнародної спільноти наукової інформації про історичне минуле Українського флоту;

протидія фальсифікації української воєнно-морської історії, спробам обґрунтування територіальних претензій до України, негативному інформаційному впливу у питаннях воєнно-морської історії.

Пріоритетні напрями дослідження воєнно-морської історії України:

розроблення понятійно-категорійного апарату;

дослідження воєнно-історичних подій на теренах України в контексті світової та вітчизняної воєнно-морської історії;

вивчення особливостей військово-морського будівництва за різних форм державності в Україні, досвіду боротьби українців за національну державність за участі флоту;

дослідження ролі українських військово-морських формувань у національно-визвольних змаганнях;

критичне переосмислення радянської спадщини, підходів зарубіжних науковців до висвітлення української воєнно-морської історії;

збирання і систематизація історичних джерел щодо воєнно-морської історії України.

Основні напрями діяльності державних органів та органів військового управління ВМС ЗС України із забезпечення реалізації положень Концепції:

вдосконалення нормативно-правової бази з питань удосконалення діяльності наукових установ і навчальних закладів з дослідження та вивчення воєнно-морської історії України;

розвиток системи воєнно-історичної роботи у ВМС ЗС України, створення спеціального наукового підрозділу з дослідження воєнно-морської історії;

замовлення науково-дослідних робіт, цільових програм та проєктів щодо воєнно-морської історії;

підготовка науково-педагогічних і наукових кадрів вищої кваліфікації, розвиток вітчизняної школи воєнно-морських істориків;

організація взаємодії між науковими установами, навчальними закладами, музеями, архівами, засобами масової інформації, громадськими діячами щодо популяризації воєнно-морської історії України, її інтеграції у світовий інформаційний простір.

Нормативно-правовою основою Концепції є Конституція України, закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, Положення про воєнно-історичну роботу у Збройних Силах України, накази Міністерства оборони України і Генерального штабу Збройних Сил України.

Фінансове забезпечення реалізації Концепції. Заходи, спрямовані на досягнення мети і завдань Концепції, будуть забезпечуватися в межах видатків Міністерства оборони України, передбачених державним бюджетом на відповідний рік, а також можуть бути профінансовані додатково з інших джерел, не заборонених законодавством.

Реалізація положень Концепції дасть змогу:

створити належні умови для розвитку воєнно-морської історії в Україні;

об'єднати вітчизняних дослідників навколо вищого військового навчального закладу ВМС ЗС України, який інтенсифікуватиме наукові дослідження, координуватиме

виконання науково-дослідних робіт, цільових програм і наукових проектів щодо воєнно-морської історії;

проводити ґрунтовні воєнно-історичні дослідження з проблематики воєнно-морської історії України, підготовки та застосування ВМС у воєнних конфліктах;

використовувати результати наукових досліджень в організації навчальних та просвітницьких заходів в інтересах ВМС ЗС України;

розширювати знання, світогляд військових фахівців для активізації їх творчого мислення;

використовувати здобуті воєнно-історичні знання для подальшого розвитку ВМС ЗС України, їх підготовки та військово-патріотичного виховання особового складу;

консолідувати українське суспільство на основі спільної історичної долі, правдивого відтворення сторінок героїчного минулого, прикладів чесного служіння Україні;

підвищити престиж ВМС ЗС України у суспільстві.

Отже, на нашу думку, запропонована Концепція може послужити підґрунтям для формування воєнно-морської історії України як важливої складової вітчизняної воєнної історії. Звісно, запропонований варіант не є істиною в останній інстанції, ми готові до конструктивного обговорення. Саме в під час дискусії можна запропонувати певні нові положення, уточнити окремі формулювання. У підсумку наша спільна праця неодмінно призведе до закладання міцної наукової, світоглядної основи для становлення та результативного розвитку воєнно-морської історії України.

Хапов А.П., капітан 2 рангу.

*Інститут Військово-Морських Сил
Національного університету
“Одеська морська академія”,
м. Одеса,*

ІЗ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ (2000-2014 РР.)

Знищення ВМФ України відбувалося поступово і стабільно. В 2004 році бригаду ракетних кораблів (проміжним об'єктом якої був 42 дивізіон ракетних кораблів) було вирішено розформувати. Єдине морське з'єднання з ударною зброєю!!! Кораблі було вирішено передати в 1 бригаду надводних кораблів (м.Севастополь), ракетно-технічна частина з боєзапасом ПКР залишалася в с.м.т. Чорноморське з вкрай слабкою охороною, крім того, навіть компоненти ракетного палива перевезли в якесь третє місце. В результаті тепер для того, щоб три останні малі ракетні кораблі могли привести себе в повну бойову готовність, необхідно було спочатку здійснити 100 мильний перехід в ракетно-технічну частину - довести компоненти пального (з ризиком диверсії по дорозі) і після цього провести підготовку і перевірку ракет, комплексів та завантаження ПКР на кораблі. Із 45 хвилин готовність збільшилась, як мінімум до 12-15 годин в кращому випадку. В сучасних бойових діях – це цілковита поразка, за цей час противник (якщо розглядати Севастополь як основну базу тактичного розгортання ЧФ) зможе зайняти всі райони операційної зони ВМС, заблокувати сили, застосувати будь-яку зброю без відповіді. Рішення відверто злочинне щодо обороноздатності України. Чергування ударним комплексом припинилося ще з 2003 року, чергування з ППО та ППДО втратило свою ефективність тому, що несло на небоєготовій матеріальній частині з дуже обмеженими можливостями. В подальшому катери, окрім 2007 року (стрільба однією ракетою ркрв «Придніпров'я» під час навчань «Артерія 2007» під Феодосією), ніколи не відпрацьовували фактичне застосування ракетної зброї по надводним цілям в морі, натомість, як ЧФ РФ на той час відновив регулярне проведення пусків різних крилатих ракет в морі (що було пов'язане з значним покращенням фінансового становища ЗС РФ і ЧФ РФ в першу чергу). В цілому, у відпрацюванні заходів бойової підготовки на протязі циклу (року) папери все більш витісняли фактичне

навчання. Керівні документи вимагали планувати сотні і сотні заходів різного характеру, вести десятки поточних журналів, писати десятки звітів, їздити на десятки і сотні нарад і таке інше. Ми тоді жартували з офіцерами, що якби просто хтось відкрив журнал бойової підготовки будь-якого корабля і порахував кількість заходів, які необхідно провести в будь-яку взятую добу навчального року відповідно до вимог керівних документів і надати звітний матеріал, то абсолютно реально в цій добі повинно бути 28-30 годин і всі вони повинні бути заняті цими заходами, до хвилини. А коли наставав час звітувати перед вищими штабами за проведені заходи, нікого з них всерйоз не цікавив фактичний стан справ, цікавила кількість підписаних паперів відповідно до вимог і записи в журналах... якщо все більш менш співпадало, вони залишались повністю задоволеними. Так втрачалася система бойового та спеціального навчання і професіонали серед офіцерів почали зникати. Для навчання наступних поколінь офіцерів стає все менш спеціалістів. Щоправда було вже цілком зрозуміло, що станом на 2008-2010 рік матеріальна частина на якій працювали ці офіцери також морально і технічно безнадійно застаріла. В вихованні командирів (маю на увазі рівень командира корабля, частини) з боку вищого командування насаджувалося правило не проявляти власну ініціативу, не приймати власні самостійні рішення без узгодження з вищими командирами, хоч би вони і явно впливали з оцінки обстановки - інакше в 99 випадках із 100 ти будеш покараний. Фактично, в ситуації 2014 року командири могли, але не прийняли необхідні рішення - вони просто чекали наказу (дозволу). І навіть ті хто міг їм віддати такі накази, або самі боялися своїх вищих командирів, або вже були перекуплені та завербовані напередодні подій. Це абсолютно чітко показав початок 2014 року. Адмірали (Березовський, Шакуро, Єлісєєв, інші посадові особи) або відкрито перейшли на бік агресора, або терміново «захворіли» і спостерігали за розвитком подій зі сторони.

Всі ці фактори, як зрозуміла логічна послідовність, призвели до відомих всім наслідків в АР Крим у 2014 році. Нажаль, керівництво держави до сих пір вагається з правильними висновками та рішучими діями по укріпленню морських рубежів на сьогоднішній день, а якщо і робить певні кроки, то дуже повільно - так вдруге можна пропустити «потрібний момент», не прийнявши своєчасних рішень і не втіливши їх у життя.

*Фролов С.М., кандидат
історичних наук, капітан 1 рангу.*

*Національний університет
оборони України імені Івана
Черняховського, м. Київ*

СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЧАСТИН СПЕЦІАЛЬНОЇ РОЗВІДКИ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ (1992-2016 РР.)

У сучасних умовах одним з пріоритетних і актуальних питань у справі розбудови Збройних Сил України є розвиток частин спеціального призначення Військово-Морських Сил Збройних Сил України (далі – ВМС ЗС України) та сил спеціальних операцій ЗС України (далі – ССПО ЗС України). Відомо, що для ведення спеціальної розвідки та розвідувально-диверсійних дій у водному середовищі та з морського напрямку у складі ССПО ЗС України та ВМС ЗС України є 73 морський центр спеціального призначення (далі – 73 мц СпП) та 29 морський розвідувальний пункт відповідно. 73 мц СпП є прямим наступником 17 окремої бригади спеціального призначення та 1464 розвідувального пункту Чорноморського флоту ВМФ СРСР, на підґрунті яких створювалися сили спеціального призначення ВМС ЗС України.

Великий вітчизняний досвід створення та розвитку 73 мц СпП довгі роки залишався закритим і, відповідно, недостатньо дослідженим через свою специфіку. Періодизація його створення та розвитку також була не визначеною, що ускладнювало дослідження даної проблематики. Тому автор ставить за мету висвітлити процес створення та розвитку 73 мц СпП у період з 1992 до 2016 рр.

Свій історичний шлях частина спеціальної розвідки починає з 9 квітня 1992 р., коли особовий склад 1464 РП під командуванням капітана 1 рангу Карпенка Анатолія Леонідовича прийняв присягу на вірність українському народу. Частина одна з перших на Чорноморському флоті ВМФ СРСР у повному складі, зі зброєю та технікою, увійшла до Збройних Сил України. Цю дату можна вважати початком першого етапу розвитку національних морських частин спеціального призначення, який тривав до 2003 р.

У зв'язку з визначенням нових завдань для частини та необхідності відповідних сил і засобів для їх виконання у травні 1993 р. 1464 РП переформований у 7 окрему бригаду спеціальних операцій (далі 7 обр СпО).

Та вже у травні 1994 р. особовий склад бригади виконував спеціальне завдання по розрядженню складних політичних умов у м. Севастополі, коли розподіл Чорноморського флоту в черговий раз привів до загострення відносин між Російською Федерацією та Україною. Завдяки діям підрозділів бригади, які вирушили до Севастополя у готовності замінювати кораблі Чорноморського флоту (у разі їх підготовки до виходу в море), а також пункти управління флоту, вдалось повернути російську сторону за стіл переговорів. Даний факт ще раз підтверджує ствердження, що зі слабким опонентом ніхто не рахується, а тільки рішучі та адекватні дії щодо відстоювання національних інтересів приносять позитивні результати. В свою чергу підрозділи бригади продемонстрували спроможність виконувати поставлені завдання на стратегічному рівні.

Не типовим завданням для особового складу бригади стала участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру в липні 1995 р., під час аварії на очисних спорудах в м. Харкові. Коли міська влада та МНС України виявилися безсильними в цей складній ситуації, на допомогу прийшли водолази-розвідники 7 обр СпО, які повністю ліквідували наслідки аварії проявив під час роботи справжню мужність та героїзм. Так, відзначилися водолази під керівництвом заступника командира бригади з водолазної підготовки капітана 2 рангу Шугайла В.М. За якісне виконання державного завдання капітан 2 рангу Шугайло В.М. та старший мічман Височан А.І. були нагороджені хрестами “За мужність” III ступеня.

В ході виконання навчально-бойових завдань особовим складом бригади виконувались такі специфічні завдання, як підводне розмінування та знищення торпеди під Одесою, авіабомби в районі Херсонського елеватору, міни часів Першої світової війни в гирлі Дунаю під Ізмаїлом та інші. До подібних завдань можна віднести дії водолазів бригади на морському водолазному судні ВМ-230 в березні 1996 р., щодо проведення підводного обстеження північно-східної частини о. Зміїний, з метою виявлення підводних

навігаційних перешкод та їх знищення. Завдання було повністю виконано. Більш того, в травні цього ж року група водолазів на чолі із капітаном 2 рангу Шугайло В.М. на ВМ-230 провела аварійно-рятувальні роботи на потерпілому судні “Біляєвка”, яке отримало пробоїну внаслідок зіткнення з підводним камінням у районі о. Зміїний. В результаті аварійно-рятувальних робіт водолазами бригади на пробоїну накладено пластир та судно відбуксоване у ПБ Очаків.

Бригаду під керівництвом вже капітана 1 рангу Єршова Сергія Миколайовича в 1998 р. перевіряла Головна інспекція Міністерства оборони України, яка дала позитивну оцінку діяльності щодо виконання завдань за призначенням.

Наступним перспективним напрямком роботи стала участь особового складу бригади у міжнародних миротворчих операціях. Так, в 1999 р. група офіцерів, мічманів та військовослужбовців за контрактом бригади брала участь у виконанні миротворчих завдань у складі розвідувального взводу 240 окремого спеціального батальйону в Югославії.

У першому етапі розвитку бригади її особовий склад успішно виконував спеціальні завдання: Поті – 1992 р., Ізмаїл – 1993 та 1995 рр., Севастополь – 1994 р., Харків – 1995 р., Херсон – 1995 р., о. Зміїний – 1996 р., Одеса – 1996 р., Южноукраїнськ – 1996 р., Югославія – 1999 р., Одеса – 1999 р., Рені – 2001 р., Сієрра-Леоне – 2002–2003 рр.; брав участь у тактико-спеціальних та спільних навчаннях: “Антарктика – 93” (Ільїчівськ), “Сі Бриз – 96” (Тендрівська коса), “Реакція – 2000” (Кримський півострів), “Кооператив-Партнер – 2000” (Грузія), “Сі Бриз – 2000” (Одеса – Миколаїв), “Кооператив-Партнер – 2002” (Румунія), “Морський тризуб – 2002” (Тендрівська коса), “Форпост – 2002” (Одеса), а також у зборах та змаганнях: Широкий Лан 1993–1996 рр., Городище 1993 р., Ізяслав 1995–1997 рр., 2000 р., Кіровоград 1998, 2001 рр. та ін.

В ході навчань групи водолазів-розвідників блокували мінними постановками ВМБ, мінували кораблі, об'єкти системи ПУ та ППО, а також інші важливі об'єкти, у той же час відпрацьовували способи висадки, тактику прихованого проникнення, захоплення полонених, документів та інше. Досвід виконання спеціальних завдань та навчань цього періоду показав

високу ефективність дій цих груп, які, не дивлячись на невелику чисельність (6-10 чоловік), постійно досягали поставленої мети.

Початком другого етапу (2003 – 2016 рр.) в історії частини можна вважати, на нашу думку, 1 жовтня 2003 р., коли під час загального реформування Збройних Сил України та, зокрема, національних ВМС, 7 обр СпО переформовується в 73 мц СпП. Протягом 2003 р. особовий склад центру залучався до спільних міжнародних навчань: “Партнерство заради миру”, “Кооператив-партнер – 2003”.

У вересні 2004 р. під керівництвом знов призначеного начальника центру капітана 1 рангу Позднякова Олександра Васильовича, частина передислокована в м. Очаків на фонди військового містечка колишнього морського вертолітного полку.

Однак, незважаючи на великий обсяг господарчих робіт пов'язаних з облаштуванням частини на новому місці, вона продовжувала успішно виконувати всі поставлені завдання, пріоритетним з яких, поряд зі створенням нової навчально-матеріальної бази, залишилося підвищення бойової майстерності військовослужбовців. Гідним прикладом майстерності і професіоналізму військовослужбовців центру є виконання завдань з охорони та супроводу гуманітарних конвоїв в провінції Васіт Республіки Ірак у 2003–2004 рр.

У 2005 р. вперше в українській історії частини, було проведено десантування водолазів-розвідників на воду разом з підводними засобами руху.

Центр неодноразово перевірявся на предмет виконання завдань за призначенням. Так, у 2006 р. його інспектували представники Генерального штабу ЗС України. Особовий склад із честю й гідністю виконав поставлене завдання. Комісією Генерального штабу ЗС України високо оцінено підготовку та практичні дії особового складу центру.

2 квітня 2007 р., 73 мц СпП, відвідав Міністр оборони України Гриценко А.С., який також дав позитивну оцінку вмінь підрозділів частини. Наприкінці цього ж року, на базі центру проводились 10-і змагання на кращу розвідувальну групу з тактико-спеціальної підготовки серед частин спеціального призначення ЗС України. У змаганнях брали участь команди з різних частин спеціального призначення та інших силових відомств

України, а також Збройних Сил Республіки Білорусь. Офіцерська група під командуванням капітан-лейтенанта Сайчука Дмитра Анатолійовича, посіла перше місце у цих змаганнях. Група військовослужбовців за контрактом під командуванням капітана Заграничного Валентина Анатолійовича, посіла третє призове місце.

Успіхи військової частини було відмічено вищим керівництвом держави. Так, 23 лютого 2008 р. в урочистій обстановці начальник штабу – перший заступник Командувача ВМС ЗС України контр-адмірал Єлісєєв Сергій Станіславович від імені Президента України вручив начальнику центру капітану 1 рангу Позднякову Олександру Васильовичу Бойовий Прапор 73 морського центру спеціального призначення. В цьому ж році підрозділи центру залучалися до навчань “Сі Бриз–2008” та “Морський вузол–2008”, в ході яких особовий склад успішно виконав поставлені завдання.

У 2009 р. особовий склад 73 мц СпП продовжив працювати над підвищенням навченості та вмінь у ході низки багатонаціональних навчань: “Бар’єр – 2009”, “Сі Бриз–2010”, “Бар’єр–2010”, та “Взаємодія–2010” під керівництвом начальника центру капітана 1 рангу Станкевіча Олексія Анатолійовича.

Справжнім випробуванням на майстерність для бойових підрозділів 73 мц СпП стали широкомасштабні багатонаціональні навчання сил спеціальних операцій “Джекал Стоун–2009”, що проводились наприкінці вересня в Республіці Хорватія та в яких удруге взяли участь представники Збройних Сил України. Разом з українськими спецназівцями, в них брали участь підрозділи з Албанії, Литви, Македонії, Хорватії, Польщі, Румунії, США, Угорщини і Швеції.

Бойові плавлі ВМС ЗС України виконували завдання з виявлення терористів на судні, їх подальшому захвату або знищенню. Група висаджувалася на корабель з вертольоту Збройних Сил США “Чинук” з використанням засобу безпарашютного десантування “Fast Rope”. Інша група, спільно з американською групою, відпрацьовували завдання на острові, в гірсько-лісистій місцевості, на якому знаходилася умовна база підготовки терористів. Командувач спеціальними операціями ЗС США в Європі генерал-майор Киснер та командувач ЗС США в

Європі адмірал Ставрідіс дуже високо оцінили дії груп та переконалися в професіоналізмі українських спецназівців.

У 2011 році центр очолив капітан 2 рангу Татарченко Ігор Віталійович, який пройшов курси навчання в підрозділах СпП Великобританії та США. Цей досвід начальник центру успішно використав під час планування та здійснення заходів бойової підготовки підрозділів частини.

Високий професійний зріст особового складу центру, зокрема, з водолазної підготовки відбувся з 2012 по 2014 роки під командуванням капітана 2 рангу Зінченка Олексія Володимировича, який пройшов шлях від командира групи до командира військової частини.

З початком збройної агресії Російської Федерації проти України у 2014 році підрозділи 73 мц СпП були залучені до проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей. Так, 21 липня 2014 р. особовий склад загону спеціального призначення мц СпП ВМС ЗС України здійснював звільнення від НЗФ міста Дзержинськ (зараз Торецьк – прим. Автора). Незважаючи на успішне застосовування підрозділів загону в місті вони фактично виконували завдання механізованих підрозділів та частин Сухопутних військ Збройних Сил України.

Застосування водолазів-розвідників 73 мц СпП не за призначенням на думку автора призвело до не виправданих втрат. Так, 16 серпня 2014 р. внаслідок обстрілу противником з БМ-21 “Град” табору зведених частин і підрозділів АТО в районі смт. Старобешеве Донецької області загинув матрос Корнафель Євген Вадимович, а 17 серпня від отриманих поранень помер командир 73 мц СпП капітан 2 рангу Зінченко Олексій Володимирович. Наступний командир військової частини капітан 1 рангу Олефіренко Юрій Борисович загинув 16 січня 2015 року під час виконання бойового завдання зі знищення мінометної батареї противника поблизу с. Павлополя Новоазовського району Донецької області. Можна констатувати, що особовий склад 73 мц СпП зазвичай залучався до типових завдань військової розвідки, зокрема, виявлення стану та положення НЗФ. Незважаючи на поставлені не притаманні водолазам-розвідникам бойові завдання, вони всі були успішно виконані, а особовий склад підрозділів центр отримав величезний бойовий досвід. Але треба зазначити, що в

означений період було втрачено 10 військовослужбовців центру з яких 6 офіцерів у т.ч. 2 командира військової частини.

Після загибелі капітана 1 рангу Олефіренка Ю.Б. військову частину очолив капітан 1 рангу Вечірко Ігор Петрович. Визначений особовий склад підрозділів центру на ротаційній основі постійно виконував бойові та спеціальні завдання в антитерористичній операції на території Донецької та Луганської областей.

У березні 2016 року командиром 73 мц СпП було призначено капітана 1 рангу Шевченка Едуарда Григоровича, який тривалий час очолював загін спеціального призначення центру та виконував завдання в антитерористичній операції.

73 мц СпП в процесі створення та розвитку був невід'ємною частиною національних ВМС, але у червні місяці 2016 року в Збройних Силах України було створено Командування ССПО ЗС України до складу якого було передано центр. На нашу думку передача частини спеціального призначення розвідки ВМС ЗС України значно знизилася спроможності сил (військ) ВМС ЗС України здійснювати спеціальну розвідку та проведення спеціальних дій з морського напрямку в інтересах флоту.

Таким чином, вищезазначене дало підстави автору запропонувати два основні історичні періоди розвитку 73 мц СпП:

перший, 1992–2003 рр. – створення та розвиток 7 окремої бригади спеціальних операцій ВМС ЗС України;

другий, 2003–2016 рр. – створення та розвиток 73 морського центру спеціального призначення ВМС ЗС України.

Кожен з означених нами історичних періодів мав свої специфічні особливості, які необхідно враховувати під час реформування та розвитку національних Військово-Морських Сил.

*Соколюк С.М., кандидат
історичних наук, капітан 1 рангу
запасу.*

*Національний університет оборони
України імені Івана
Черняхівського, м. Київ*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ПІДВОДНИХ СИЛ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

В сучасних умовах високої імовірності агресії ЗС Росії з моря та критичної нестачі у складі ВМС ЗС України патрульних, ракетних і протичовнових кораблів та берегових протикорабельних ударних комплексів найбільш ефективною, асиметричною, відчутною для ворога відповіддю, поряд з мінною зброєю, можуть бути підводні човни (далі – ПЧ), здатні швидко відновити бойовий потенціал флоту та становити реальну небезпеку для агресора [1, с.30]. При цьому, слід пам'ятати із світового досвіду війни на морі, що за наявності навіть мінімальної підозри на присутність хоча б одного підводного човна супротивника у районі проведення операції, жоден адмірал не ризикне проводити її без надійного протичовнового забезпечення [4, с.55].

Поряд із тим, надзвичайно важливим сьогодні є збереження досвіду і напрямку підводного плавання для нашої оборони [1, с.29], зокрема, кадрового потенціалу.

Останнім часом ЧФ РФ поповнився новітніми бойовими кораблями та підводними човнами проекту 636.3, носіями крилатих ракет морського базування «Калибр», призначених для ураження як морських цілей (250–350 км), так і берегових об'єктів (до 2500 км), що становить суттєву загрозу не тільки для України, а й для більшості країн Європи, оскільки, на відміну від надводних кораблів, відстежити підводний старт ракети практично неможливо.

Разом з тим, існують кілька проблемних питань, які негативно впливають на розвиток (відродження) підводних сил ВМС. По-перше, невеликі глибини північно-західної частини Чорного моря – ізобата 50 м (мінімальна безпечна глибина для ПЧ

– 40 м) проходить між м. Тарханкут і південніше острова Зміїний – значно ускладнюють розгортання великих та середніх ПЧ у північно-західній частині моря. По-друге, висока вартість ПЧ – близько 300 млн. дол. – робить питання закупівлі цього класу човнів або їх побудови примарним. По-третє, втрата значної частини підготовлених кадрів унаслідок окупації Криму Росією суттєво ускладнює комплектування екіпажу(-ів) субмарин.

Які ж шляхи подолання цих негативних чинників можуть бути?

Ураховуючи, що найкращою протидією підводним човнам противника, крім протичовнових кораблів та авіації, як показує досвід, є підводні човни. Тому, по-перше, адекватною відповіддю противнику, на нашу думку, будуть не великі і не середні субмарини, для яких занадто проблематичною бачиться можливість бойового розгортання з пунктів базування у мілководній, північно-західній частині Чорного моря, а саме малі (МПЧ) та надмалі підводні човни (НМПЧ) і безекіпажні підводні апарати. При цьому, слід зазначити, що НМПЧ – це ПЧ, глибоководний, високоавтоматизований комплекс із екіпажем з 2–3 осіб [5], водотоннажність котрого не перевищує 200 т, призначений для транспортування бойових плавців (розвідувально-диверсійних груп), боротьби з надводними кораблями і ПЧ противника, постановок мін на фарватерах і вузькостях [3, с.736].

На думку військово-морських експертів, НМПЧ у сучасних умовах можуть виконувати наступні завдання: дії проти кораблів і суден у прибережних районах і пунктах базування; доставка і висадка підрозділів бійців спецпризначення; ведення розвідки; постановка мін на фарватерах; охорона підводних споруд та об'єктів; порятунк екіпажів затонулих ПЧ, кораблів, суден, літальних апаратів. Загалом, НМПЧ поділяють на наступні групи: торпедо-ракетні або ударні, не призначені для забезпечення діяльності легководолазів-спецпризначенців; розвідувально-диверсійні – лише для розвідки і мінування самотійно або з допомогою легководолазів-спецпризначенців; багатоцільові – для вирішення завдань НМПЧ перших двох груп; небойові транспортні – для прихованого транспортування невеликих об'ємів цінних вантажів [5].

По-друге, при вирішенні завдань зі знищення кораблів і суден противника як у морі, так і в пунктах базування НМПЧ у

порівнянні з великими та середніми ПЧ мають низку переваг з прихованості і бойової стійкості в обмежених для маневру мілководних районах та у вузькостях за невеликих відстаней між пунктами базування і передбачуваними районами бойових дій. Крім того, такі субмарини можуть застосовуватися на десантно-небезпечних напрямках для прихованого стеження за амфібійними силами противника та протидіяти їм [4, с.56]. Досягаються ці переваги за рахунок малих розмірів човнів, котрі ускладняють їх виявлення штатними гідроакустичними комплексами (ГАК). Крім того, доставка до узбережжя розвідників і бійців спецпризначення на НМПЧ є найбільш прихованою у порівнянні з доставкою літаками чи вертольотами.

По-третє, оскільки сучасні НМПЧ у 5–6 разів дешевші НАПЧ звичайних розмірів, що значно полегшує придбання таких ПЧ за кордоном [4, с.56]. У теперішній час будівництво НМПЧ та створення для них бойових і технічних засобів можливе тільки у деяких провідних морських державах з високорозвинутими технологіями. Тому на початку ХХІ ст. проектування і будівництво НМПЧ різних типів здійснюють США, Італія, Німеччина, Іран [2] і навіть КНДР [4, с.57].

По-четверте, цікавим у нашому контексті для використання бачиться досвід Польщі, яка в умовах мілководної Балтики постійно має у складі своїх ВМС підводні човни. Так, після списання застарілих ПЧ радянської побудови проекту 641 ВМС Польщі у 2002 р. придбали у Норвегії 4 відносно застарілих, проте ефективних ПЧ німецької побудови проекту 207. Це сприяло переходу на стандарти НАТО і збереженню цінних кадрів фахівців-підводників [4, с.58].

По-п'яте, у складі ВМС ЗС України проходять службу офіцери, мічмани, старшини і матроси – члени екіпажу ПЧ «Запоріжжя», захопленого ЗС РФ у результаті збройної окупації Криму та Севастополя, і які залишилися вірними присязі Україні. Саме вони можуть складати основу кадрового забезпечення при формуванні екіпажів підводних човнів відроджених підводних сил ВМС ЗС України. А напрацьована система підготовки українських підводників за кордоном, зокрема, США, дозволить прискорити процес навчання.

Таким чином, виходячи із вищевикладеного, можна зробити такі висновки.

1. В умовах існуючої загрози нападу агресора з морського напрямку та відсутності необхідного наряду сил і засобів ефективною, відчутною для ворога асиметричною відповіддю, поряд з мінною зброєю, можуть стати підводні човни. Саме підводні човни, використовуючи природні умови й гідрофізичні властивості Чорного моря, залишаються єдиним, реально існуючим стримуючим чинником для ворога.

2. Ураховуючи реальний стан справ, для ВМС ЗС України у найближчій і середньостроковій перспективі такою зброєю можуть бути, передусім, надмалі підводні човни, які можуть виконувати властиві широкий спектр завдань і вимагають значно менше коштів для їх придбання, будівництва і повсякденного використання.

3. Наявний у складі ВМС ЗС України особовий склад, який проходив раніше службу у підводних силах, може стати основою для формування та підготовки екіпажів субмарин та відродження школи підводників українського флоту.

Отже, Україна, маючи власний потужний науковий і технічний потенціал, спроможна обійняти гідне місце у розвитку підводних озброєнь і забезпечити власні Військово-Морські Сили новою і високоефективною зброєю.

Список використаної літератури

1. Бескоровайный В.Г. Какой быть военно-морской политике Украине // Альманах Киевской городской ассоциации ветеранов-подводников. – 2003. – С.21–38.

2. Военно-морской флот ВМС Ирана. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.modernarmy.ru/article/396/vms-irana>.

3. Военно-морской энциклопедический словарь / Под ред. В.И. Куроедова, 2-е изд., испр. и доп. – М.: Воениздат, 2003. – 960 с.

4. Заблоцький В., Соколюк С. Україні потрібен підводний флот. Або на що здатні малі та надмалі підводні човни // Defence express. – 2016. – №2. – С.53–58.

5. Сверхмалые подводные лодки // Военно-морские силы / 17 декабря 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zvo.su/VMS/sverhmalye-podvodnye-lodki.html>.

Соколюк С.М., кандидат історичних наук, капітан 1 рангу запасу.

Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОТИЧОВНОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВО-МОСРЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ. ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

З початком збройної агресії проти України у лютому – березні 2014 р. Російська Федерація нарощує свої військові спроможності у Чорноморсько-Азовському регіоні. Так, впродовж 2015–2018 рр. ЧФ РФ поповнився, крім новітніх бойових кораблів, підводними човнами (далі – ПЧ) проекту 636.3, носіями крилатих ракет морського базування «Калибр», здатних уражати як морські цілі (250–350 км), так і берегові об’єкти (до 2500 км), що становить суттєву загрозу не тільки для України, а й більшій частині Європи [4, с.8,11]. Використовуючи свою основну тактичну властивість – прихованість [2, с.620] – човни можуть завдати ракетного удару з неочікуваної позиції, що робить їх особливо небезпечними [5, с.15–16]. Крім того, вони можуть наносити торпедні удари по наших комунікаціям, виконувати активні мінні постановки, а також вести розвідку, висаджувати ДРГ і наводити свої ударні сили.

У той же час, світовий досвід війни на морі свідчить, що за наявності навіть мінімальної підозри на присутність хоча б одного підводного човна супротивника у районі проведення операції, жоден командувач не ризикне проводити її без надійного протичовнового забезпечення[3, с.55]. Проаналізуємо, які ж сьогодні бойові спроможності ВМС щодо протичовнового забезпечення.

Як відомо, протичовнове забезпечення – це комплекс заходів і дій, що проводяться з метою підвищення бойової стійкості з’єднань (груп, загонів) кораблів і суден в пунктах базування, при розгортанні і веденні бойових дій (на переході морем) від ударів

ПЧ противника [1, с.345], а також недопущення постановки ними мін, ведення розвідки і стеження за забезпечуючими силами, висадки розвідувально-диверсійних груп, передання даних наведення і цілевказівки іншим силам [2, с.665]. Його основу складають системи висвітлення підводної обстановки, угруповання різнорідних протичовнових сил, сили протичовнової охорони з'єднань кораблів (конвоїв, десантів) на переході морем; позицій протичовнових засобів загороджень [1, с.665].

Протичовнове забезпечення (далі – ПЧЗ) є одним із специфічних видів оперативного (бойового) забезпечення ВМС і є складовою ведення бойових дій на морі у Чорноморській морській операційній зоні; Азовська морська операційна зона за фізико-географічними умовами непридатна для дій наявних підводних сил ЧФ РФ.

Оскільки ВМС ЗС України під час ведення бойових дій, крім інших, мають завданням пошук і знищення ПЧ противника, проаналізуємо їх спроможності щодо виконання цього завдання.

Так, до складу ВМС входить протичовнова авіація у складі морської авіаційної бригади, яка була, на відміну від надводних сил, виведена з-під носа російського агресора на початку березня 2014 р. Проте, наявним складом протичовнових сил – кількома застарілими літаками Бе-12 та вертольотами Ка-27пч, виходячи з відстані аеродромів дислокації до можливих районів дій підводних човнів противника за умов відсутності власного винищувального прикриття поза берегових районів ППО – виконання завдань фактично є неможливим.

По-друге, відсутня стаціонарна система висвітлення підводної обстановки.

По-третє, більшість корабельного складу протичовнових сил – два корвети пр. 1124М – захоплені ворогом у Севастополі в березні 2014 р. Наявність тільки одного фрегата «Гетьман Сагайдачний» не вирішує цю проблему. Постановка протичовнових мінних загороджень з тих же причин не є можливою. І, насамкінець, як відомо, одним із найкращих засобів протидії субмаринам противника є власні підводні сили, які були представлені єдиним, проте застарілим, великим торпедним дизель-електричним підводним човном «Запоріжжя», який також був

захоплений агресором у Севастополі у березні 2014 р. до того ж розгортання такого човна до району дій з наявних пунктів базування було б суттєво ускладнено малими глибинами, відсутністю сил забезпечення.

Виходячи з вищезазначеного, можна сформулювати основні напрямки вирішення проблем протичовнового забезпечення ВМС.

По-перше, для виконання завдань пошуку та знищення ПЧ противника створити сучасний парк патрульної (протичовнової) авіації на базі вітчизняних новітнього Ан-148 та (або) за умови імпортозаміщення з РФ обладнання Ан-74 (розробки 1980-х рр..) з придбанням (створенням) власних протичовнових засобів пошуку та знищення ворожих ПЧ.

По-друге, маючи вітчизняну базу розробки і створення протичовнових засобів виявлення, яка представлена діючим НДІ «Гідроприлад», у найкоротші терміни розробити та впровадити стаціонарну систему висвітлення підводної обстановки, а також оснастити вітчизняні ВМС, у першу чергу, морську авіацію, такими засобами.

По-третє, якнайшвидше прискорити роботи та поповнити склад ВМС корветами багатоцільового призначення пр.58250 типу «Володимир Великий» з відповідним озброєнням.

По-четверте, наростити сили винищувального авіаційного прикриття протичовнових сил шляхом закупівлі (розробки та будівництва) сучасних літаків-винищувачів для морської авіації та (або) авіації ПС ЗС України.

По-п'яте, про що вже зазначалося вище, закупівля (розробка та побудова на власних верфях) малих та надмалих підводних човнів у найближчій та середньостроковій перспективі, а в подальшому – сучасних середніх підводних човнів. Як варіант можна розглядати придбання (лізинг) або ж спільне використання для стримування підводного противника – ПЧ ЧФ РФ – спільно створеним зі складу ВМС чорноморських країн – членів НАТО – з'єднанням підводних човнів пр.209/1200, що могло б суттєво змінити конфігурацію протистояння на морі на нашу користь [3, с.58].

По-шосте, для висвітлення підводної та надводної обстановки, пошуку і знищення морських мінних загороджень,

підводних і надводних цілей, забезпечення сил спеціальних операцій, виконання пошукових заходів під час пошуково-рятувальних операцій, забезпечення бойової підготовки та виконання інших завдань можуть бути використані безекіпажні морські технічні засоби (підводні апарати-роботи), чималий досвід проектування, створення й застосування яких напрацьований вітчизняними фахівцями [5, с. 90–91].

За умови реалізації цих напрямків (при належному фінансуванні) ВМС ЗС України будуть спроможні виконати завдання з протичовнового забезпечення та недопущення (зриву, ускладнення) дій підводних човнів противника.

Список використаної літератури

1. Военно-морской словарь / Гл. ред. В.Н. Чернавин. – М.: Воениздат, 1989. – 511 с.
2. Военно-морской энциклопедический словарь / Под ред. В.И. Куроедова, 2-е изд., испр. и доп. – М.: Воениздат, 2003. – 960 с.
3. Заблоцький В., Соколюк С. Україні потрібен підводний флот. Або на що здатні малі та надмалі підводні човни // Defencseexpress. – 2016. – №2. – С.53–58.
4. Клименко А., Гучакова Т. «Мілітаризація Криму як загроза Європі». За результатами роботи Моніторингової групи «Майдану закордонних справ», «Інституту Чорноморських стратегічних досліджень» та редакції інтернет-порталу «Чорноморські новини» www.blackseanews.net. За участю О. Корбут. – К.: Майдан закордонних справ. – 2019. – Травень. – Вип. 2. – 16 с.
5. Морська стратегія держави. Розвиток та реалізація морського потенціалу України: матеріали міжнародного наукового форуму, 20–21 червня 2018 року. – К.: НУОУ ім. Івана Черняховського, 2018. – 148 с.

*Чірікалов О.С., кандидат
історичних наук, капітан 1 рангу.*

*Національний університет оборони
України імені Івана Черняхівського,
м. Київ.*

ЕВАКУАЦІЙНІ ЗАХОДИ НА ЧОРНОМОРЬСЬКОМУ ТЕАТРІ ВОЄННИХ ДІЙ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ: УРОКИ ТА ВИСНОВКИ

За умов прихованої агресії Російської Федерації проти України (в рамках так званої “гібридної” війни) важливого значення набувають питання розвитку вітчизняного воєнного мистецтва, одним з основних напрямів якого є дослідження та врахування набутого досвіду застосування сил (військ) флотів. В умовах сьогодення не виключається можливість у необхідності проведення евакуаційних заходів, у тому числі і морським шляхом, а готовність до здійснення таких операцій (дій) залежить від розкриття цієї проблематики у вітчизняній військовій теорії, яка базується на воєнно-історичному досвіді. В цьому контексті досвід підготовки та проведення евакуації військ (сил) з ізольованих ділянок узбережжя зокрема, у першій половині ХХ століття на Чорноморському театрі воєнних дій, є актуальним.

У зазначений період на Чорному та Азовському морі було проведено низка евакуації військ (сил), зокрема, у роки так званої “Громадянської війни” (1917-1920 рр.) “білим” рухом: двічі з Одеси, Новоросійська, Маріуполя, Туапсе, з Кубанського півострова, Адлера і з Криму; під час німецько-радянської війни (1941-1945 рр.) – евакуація радянських військ (сил) із Одесита тричі з Керченського півострова, частин 9-ї армії з північного узбережжя Азовського моря, із Севастополя, гарнізонів Єйської та Керченської військово-морської бази, Приморсько-Ахтарська, Темрюка, частин і підрозділів Анапського укріпленого сектора, Новоросійського оборонного району тощо; операції з евакуації німецьких військ (сил) та їх союзників з Таманського півострова та з Криму. 75 % вказаних евакуаційних заходів за своїми результатами були успішно реалізовані.

Зазначені операції (дії) з евакуації мали характерні риси та свої особливості підготовки й реалізації; в деяких випадках (евакуація військ (сил) Російської армії та цивільного населення з Кримського півострова в період з 11 по 17 листопада 1920 р.; операція по евакуації військ 17-ї німецької армії з Криму (12 квітня – 14 травня 1944 р.) результати їх проведення мали стратегічне значення.

Евакуація протиборчих військ (сил) із ізольованих приморських ділянок місцевості в означений період проводилася у формі міжвидової операції (дій). Основним способом її реалізації був послідовний відвід військ з ізольованих ділянок узбережжя, що оборонялися, з подальшим їх завантаженням на плавзасоби і перевезенням морем чи повітрям мінімально можливою кількістю рейсів.

Аналіз підготовки і проведення евакуації військ (сил) з ізольованих ділянок узбережжя у першій половині XX століття на Чорноморському театрі воєнних дій показав, що під час ведення бойових дій на приморських напрямках, повинні бути заздалегідь розроблені різні варіанти дій, які передбачають, у тому числі і можливість проведення у найкоротшій термін евакуації своїх військ (сил) морем у формі міжвидової операції (дій). Це обумовлює необхідність здійснювати підготовку командування Військово-Морських Сил Збройних Сил України до управління міжвидовими угрупованнями військ (сил). Надзвичайно важливим є визначення необхідної кількості плавзасобів для евакуації, а, за необхідності, завчасна мобілізація цивільних суден для здійснення таких дій.

В сучасних умовах “прихованої” збройної агресії Російської Федерації проти України є надзвичайно важливим врахувати ці висновки та уроки під час планування застосування військ (сил).

*Козловська Л.В., кандидат
політичних наук, доцент.*

*Інститут Військово-Морських Сил
Національного університету
“Одеська морська академія”,
м. Одеса.*

ІЗ ІСТОРІЇ НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ ЯК ВИДУ МОРСЬКОГО ТЕРОРИЗМУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Питання впливу мігрантів на політичні процеси в Україні – багатогранне та багатовекторне. В нелегкий час становлення державності в незалежній Україні є необхідність розглянути негативні витoki поняття нелегальної міграції в нашій державі та намагання ВМС ЗС України вести боротьбу з нею. Зазначимо, що одним з шляхів нелегальної міграції в нашу країну є морський. Йому характерний економічний тероризм без насильства, який передбачає незаконні перевезення морем людей, громадян інших країн, які становлять основу нелегальної міграції. Все це є одним із напрямків незаконної економічної діяльності.

Останнім часом відбувається злиття політичного та економічного різновидів морськоготероризму. Якщо економічний різновид морського тероризму з нелегальною міграцією передбачає незаконні збагачення української кримінальної олігархії, які організовують такі незаконні морські перевезення людей з інших країн як живого товару – дешевої робочої сили на підприємства олігархів, то політичний різновид морськоготероризму передбачає нелегальну міграцію іноземців, які направлені міжнародними терористичними організаціями та спецслужбами зарубіжних країн для ведення політичної підривної діяльності в нашій країні, знищення суверенітету та національної єдності українського народу, підриву основ демократії та незалежності України.

Розглянемо аспекти, які визначають вплив нелегальної міграції на зростання економічного різновиду морського тероризму в сучасній Україні, що завдає шкоди нашій державі та передбачає удосконалення діяльності ВМС ЗС України по боротьбі з нелегальною міграцією в територіальних водах України.

Суспільно-політичні аспекти передбачають активізацію внутрішньодержавних та міжнародних конфліктів у прибережних районах України; зменшення присутності в загальнодержавних українських морях державних військових флотів інших країн; посилення боротьби зі зростанням нелегальної міграції; боротьба з підтримкою нелегальних мігрантів місцевим населенням, етнічними групами, а в окремих випадках – державними установами і урядами держав; боротьба з комплектуванням злочинних груп з нелегальних мігрантів колишніми бійцями спецпідрозділів, що діють на морі.

Правові аспекти вказують на недосконалість правового статусу морських територій та режиму прибережних районів України, невідповідність існуючої нормативно-правової бази сучасним потребам безпеки судноплавства та боротьби з нелегальною міграцією на морі; недостатність участі міжнародних організацій у забезпеченні дотримання режиму судноплавства; недосконалість системи владних і судових органів у прибережних морських регіонах нашої держави та сусідніх держав; неузгодженість у формуванні та недосконалість законодавства щодо участі ресурсів сил ВМС в операціях на морі по боротьбі з нелегальною міграцією.

Соціально-економічні аспекти передбачають бурхливий розвиток торговельного мореплавства; укорінення нелегальної міграції як невід'ємної складової місцевих традицій та способу життя, засобу заробітку; легкість придбання суден за порівняно невелику ціну; інститут прапорної люб'язності («дешевий прапор»); недостатнє фінансування потреб військово-морських сил.

Сили та засоби, які використовують ВМС ЗСУ у боротьбі з нелегальною міграцією сьогодні – це надводні сили, морська авіація та доглядові команди. Завданнями ВМС ЗСУ під час операцій по боротьбі з нелегальною міграцією в територіальних водах України є:

- Ведення розвідки та спостереження за надводною обстановкою.

- Ведення постійного обміну інформацією між штабами операцій та штабом ВМС.

- Демонстрація присутності в районі для стримування незаконних дій.

- Проведення доглядових операцій.

Для цього можуть бути задіяні: надводні сили – фрегат Г.Сагайдачний, вертоліт Ка-27, корвет Тернопіль, корвет Луцьк. Доглядові команди – 801 Окремий загін боротьби з підводнодиверсійними силами та засобами (БПДСЗ) та 1-й окремий батальйон морської піхоти; первинний національний Контактний пункт ВМС ЗСУ

Отже, застосування військово-морських сил у боротьбі з нелегальною міграцією визначає три групи аспектів суспільно-політичні, правові та соціально-економічні; які допоможуть систематизувати роботу ВМС ЗС України в боротьбі зі зростанням економічного різновиду морського тероризму в сучасній Україні, що завдає шкоди нашій державі та передбачає удосконалення діяльності ВМС ЗС України по боротьбі з нелегальною міграцією в територіальних водах України.

Шемчук В.М., капітан 2 рангу.

*Інститут Військово-Морських
Сил Національного університету
“Одеська морська академія”,
м. Одеса.*

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЕКІПРУВАННЯ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ

Можна з упевненістю констатувати, що вся історія війн і воєнних конфліктів підтверджує той факт, що вони є не тільки каталізатором модернізації та вдосконалення існуючих, а й розробки та екіпіровки солдата.

У 90-х роках минулого століття майже не проводилось серйозних розробок щодо екіпірування вітчизняної армії. Тому початок 2000-х років українські військовослужбовці зустріли в камуфляжі – копіях радянських Бутан та Берізка.

Частково цей факт зумовлений і тим, що наявна уніформа досить добре виконувала свої маскувальні функції, враховуючи рослинність середньої смуги і, відповідно, основну кольорову гаму місцевості. До того ж якість тканини не викликало суттєвих нарікань у військовослужбовців.

Іншою причиною бойових дій на Сході України з'вилася гостра необхідність нових, власних розробок розробки військової форми одягу. Богато бійців раптово зіткнулися з проблемою швидкого зношування форми, з незручностями в ході її носіння у зоні проведення бойових дій і почали в приватному порядку та через волонтерів закупляти більш сучасну іноземні зразки. Чимало з них потрапляли у війська як гуманітарна допомога з дружніх країн. Дійшло до того, що частина камуфляжів була подібна до зразків, що використовує протилежна сторона конфлікту. Ці фактори строкатості Української армії вносили певну плутанину у стосунку, сприяли виникненню фальсифікації в інформаційній війні.

Паралельно з цим із 2015 році почав вводитися новий, сучасний, офіційний цифровий камуфляж. На жаль, він мав серйозні недоліки (довге висихання та не придатність під час спеки). Це підштовхнуло ряд приватних фірм, що створюють камуфляжну уніформу, до активних розробок

Він застарілого, ще часів Радянського Союзу, обмундирування в дуже короткий термін, буквально за декілька років Україна зробила великий крок до сучасності. Камуфляжі, що вироблені в Україні, почали відповідати стандартам та стрімко

набувають популярності не тільки серед військовослужбовців країни, ай за її межами.

Розробки комплексів бойового екіпірування військовослужбовців Збройних Сил України здійснюється відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2013 року № 120 «Про затвердження порядку розроблення, освоєння та випуску нових видів продукції оборонного призначення, а також припинення випуску існуючих видів такої продукції та Наказ Міністерства оборони України від 10 грудня 2014 року № 876 «Про затвердження концепції створення комплексу бойової екіпіровки військовослужбовців Збройних Сил України, основа яких основа яких спрямована на розв'язання збільшення активності та живучості окремого солдату за допомогою сучасних технологій. у тому числі інформаційних систем та засобів навігації, нічного бачення, цілевказання, моніторингу фізіологічних параметрів його стану та інше.

У ході проведення дослідження було опрацьовані технічні мови для елементів військової форми та спорядження за стандартами НАТО, на які Міністерство оборони України своїм Наказом від 01 грудня 2015 року № 664 « Про затвердження Норм забезпечення предметів бойової обмундирування та екіпірування військовослужбовців Збройних Сил України затвердив нові норми забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України предмети бойового обмундирування та екіпіровки поділяються на бойовий єдиний комплект (БЄК) та бойовий спеціальний комплект (БСК).

Дослідження розвитку та принципів побуту бойової екіпірування військовослужбовців Збройних Сил України й обґрунтування загальних технічних вимог проводилося шляхом аналізу науково-методичного матеріалу з питань оцінювання та прогнозування розвитку комплексу бойового екіпірування, порівняння існуючих вітчизняного виробництва з іноземними зразками існуючого стану забезпечення підрозділів Збройних Сил України елементами комплексу бойового екіпірування, (озброєння форма одягу, засоби індивідуального захисту, засоби зв'язку) в районі проведення Антитерористичної операції та розробленням пропозиції щодо визначення обрису й обґрунтування вимог до комплексів бойового екіпірування військовослужбовців Сухопутних військ, Сил Спеціального операцій, Високомобільних дисантних військ та спеціальних підрозділів Збройних сил України з урахуванням перспектив розвитку та діючих стандартів.

Це, безумовно, означає, що тема екіпірування сьогодні є одним із пріоритетних напрямів подальшого розвитку Українського війська.

Косенко В.С..

*Волощенко О.І., кандидат
військових наук.*

*Гутченко О.А., кандидат
військових наук, полковник.*

*Центральний науково-дослідний
інститут Збройних Сил України,
м. Київ.*

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ АЕРОЗОЛЬНИХ ЗАВІС ПІД ЧАС БОЙОВИХ ДІЙ ФЛОТІВ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Аналіз морських операцій Другої світової війни свідчить про широке застосування флотами протиборчих сторін аерозольних завіс (АЗ) для вирішення окремих оперативних і тактичних задач, зокрема для аерозольного маскування (АМ) дій торпедних катерів, висадки десантів, встановлення мінно-вибухових та невибухових загороджень, маскування військово-морських баз тощо. АЗ застосовувались флотами для приховування своїх дій у десантних операціях, а саме морських переходах, висадці десантів, захопленні рубежів як на дійсних, так і на хибних ділянках.

Слід зазначити, що під час вирішення тактичних задач АЗ найчастіше застосовувались флотами для приховування від розвідки противника дій торпедних катерів. Для цього використовувались штатна димова апаратура ДА-3 та ДА-7 і морські димові пашки МДШ.

Під час встановлення мінно-вибухових та невибухових загороджень АЗ застосовували з метою приховування дій кораблів та катерів флотів, які їх встановлювали, від артилерійського вогню кораблів і берегових артилерійських батарей противника, виключення можливості визначення противником місць та масштабів цих загороджень.

З метою забезпечення дій тральщиків АЗ застосовувались для приховування їх від повітряної розвідки та атак літаків, прицільного артилерійського вогню кораблів і берегових батарей противника. Під час АМ військово-морських баз та окремих об'єктів флотів найчастіше застосовувалась система централізованого управління димопуском “Ястреб”, яка була досить ефективною при встановленні АЗ, про що свідчить статистика ураження сил і засобів флотів від бомбових ударів противника.

АЗ широко застосовувались і для приховування розвантаження та завантаження кораблів та катерів, виконання на них ремонтних робіт під час артилерійських обстрілів противника.

Таким чином, вивчення досвіду застосування АЗ під час бойових дій флотів у Другій світовій війні, його аналіз та розроблення пропозицій щодо порядку їх використання у сучасних збройних конфліктах сприятимуть підвищенню живучості та скороченню втрат сил і засобів Військово-Морських Сил Збройних Сил України.

*Юрова Т.М., кандидат
мистецтвознавства.*

*Національна академія сухопутних
військ ім. гетьмана етра
Сагайдачного, м. Львів.*

ДОСВІД АРМІЇ ОБОРОНИ ІЗРАЇЛЮ У ВИКОРИСТАННІ СПЕЦІАЛЬНОГО ОБМУНДИРУВАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ АНТИТЕРОРИСТИЧНИХ ТА СПЕЦОПЕРАЦІЙ

Армія Оборони Ізраїлю (АОІ, IDF, ЦАХАЛ), з моменту проголошення 1948 року незалежності й до сьогодні, перебуває у стані перманентних бойових дій, під загрозою та впливом терористичних актів з боку, різного роду, арабських озброєних формувань. У ХХІ ст. ЦАХАЛ брала участь у таких війнах і операціях, як «Інтифада Аль-Акси» (2000), Друга «Ліванська» війна (2006), «Літні дощі» (2006), «Литий свинець» (2008-2009), «Хмарний стовп» (2012), «Непохитна скеля» (2014) тощо.

Традиційним штатним польовим одностроєм АОІ є однокольорова універсальна оливкова уніформа «Мадей бет» («Олива бет», «Олива IDF»), яка більше 60-ті років є на забезпеченні IDF.

Камуфляжною уніформою в ізраїльській армії в наш час в основному користуються тільки спеціальні підрозділи, які є майже в усіх бойових піхотних бригадах Сухопутних військ.

З 1974 р., після невдалої спроби спецпідрозділу «Сайерет Маткаль» врятувати дітей і викладачів школи Маалота від терористів під час «Маалотової різанини» у сферу бойової діяльності АОІ була включена боротьба з тероризмом та участь в спецопераціях. Для цього, крім окремих спецпідрозділів СВ, в п'яти з шести піхотних бригад ЦАХАЛ («Цанханім», «Гіваті», «Голані», «Кфір» і «Нахаль») були створені підрозділи «PALSAR» зі спеціальним озброєнням, підготовкою, уніформою та

спорядженням, призначеними для розвідки і виконання особливих бойових завдань.

На матеріальному забезпеченні цих формувань знаходяться: штатний вітчизняний одноколірний камуфляж «Олива IDF» («Олива бет»); камуфляж США «Woodland» («Лісовий»), в який обмундировані спецпідрозділи, що виконують бойові завдання на півночі Ізраїлю; камуфляж США – 6-кольоровий пустельний варіант BDU, який переважно використовується на півдні країни.

Першим камуфляжним шаблоном, який був запроваджений в АОІ у 1956-1967 рр., став «French Lizard» («Французька ящірка» або «Pattern TAR47») та його ізраїльський аналог з вертикально орієнтованими і смугами, створений у двох версіях – «зелено-коричневій» та «сіро-зелено-коричневій». Спецназ IDF вперше застосував його в операції «Кадеш» у районі Суецького каналу, в період Другої арабо-ізраїльської війни (1956-1957), але дані шаблони більше підходили для північних районів Ізраїлю, де вони і застосовувалися ще впродовж 10 років, до заміни камуфляжем «Woodland».

Спецпідрозділи АОІ нерідко використовували однострої супротивника, як, наприклад, в операції «Весна молодості» (9-10.04.1973) по знищенню керівництва терористів, що організувало теракт на Мюнхенській олімпіаді (1972): спецназівці бригад «Цанханім», «Нахаль», спецпідрозділів «Сайерет Маткаль» та «Шайетет 13» у формі бойовиків проникли в розташування арабо-палестинських організацій та успішно виконали «акцію відплати». Штатними захисними і маскувальними головними уборами є аналоги американських кевларових бронешоломів PASGT і MICH, «Міцнефет» – унікальний, притаманний лише IDF, маскувальний головний убір, маски-шапки «Кова» і «Тавор», тактична шапка «Хореф» тощо.

До нових розробок спеціальної уніформи та її елементів відносяться: балахоноподібний маскувальний камуфляжний костюм PCS, який до невпізнання спотворює силует солдата;

«дихаюча тканина» мембранного типу; новий крій сорочки польового однострою, що передбачає кращу вентиляцію пахв і одночасно дозволяє швидко відірвати рукави (в разі поранення верхніх кінцівок) і застосувати їх в якості джгута або перев'язувального матеріалу; камуфляжний шаблон «Bush Land Camouflage Helmet Cover»; «антибактеріальні» шкарпетки з бавовни з додаванням окислених мідних краплень, що діють в якості активного антисептика, забезпечують майже стовідсоткове знищення грибків і бактерій, дозволяють не змінювати шкарпетки впродовж декількох днів.

Висновки: особливістю Армії Оборони Ізраїлю є те, що у сферу її бойової діяльності включена боротьба з тероризмом та участь в спецопераціях, що не тільки наклало відбиток на штатну структуру СВ, але й сприяло створенню унікальних спеціальних одностроїв, їх елементів та спорядження, призначених для розвідки, бойової підтримки і виконання спеціальних місій і бойових завдань. Високий рівень підготовки спецпідрозділів і збройних сил країни в цілому дозволили АОІ увійти в число 15 найсильніших армій світу. Україні варто враховувати цей позитивний досвід в проектуванні власних одностроїв та екіпірування для бойових дій.

Бужор В.М.

*Інститут Військово-Морських Сил
Національного університету
“Одеська морська академія”,
м. Одеса.*

ТЕХНІЧНИЙ СТАН КОРАБЛІВ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В 2014 РОЦІ – ДО ІСТОРІЇ ПИТАННЯ

На початок 2014 року в Криму базувалися основні сили, корабельний склад, авіація й берегова оборона ВМС України з усіма складами, службами, інфраструктурою: 17 бойових кораблів, до 30 суден забезпечення й певна кількість катерів різного призначення, до 30 літаків та вертольотів, до 40 танків, 90 БМП, 190 БТР і близько 60 артилерійських систем та мінометів. Основний корабельний склад ВМСУ базувався у Криму в трьох пунктах:

1. Севастопольська (Північна) бухта: корвет «Тернопіль», корабель управління «Славутич», морський буксир «Корець», буксир «Красноперекопськ» та фрегат «Гетьман Сагайдачний».

2. Стрілецька бухта: підводний човен «Запоріжжя», ракетний корвет «Придніпров'я», ракетний катер «Прилуки», корвети «Хмельницький», «Луцьк», корабель управління «Донбас», гідрографічний катер «Сквира», рятувальний буксир «Кременець», пошуково-рятувальне судно «Ізяслав», транспорти «Джанкой», «Судак», танкери «Бахмач», «Фастів», судно розмагнічування «Балта», судно контролю фізичних полів «Сєверодонецьк», колекторне судно «Шостка», плавсклад «Золотоноша», буксир «Дубно», сміттєзбиральник U954, катер «Чигирин», навчальні катери «Сміла», «Нова Каховка», протипожежний катер «Борщів», водолазні катери «Ромни», «Токмак», санітарний катер «Сокаль», плавкран «Каланчак» і три малі катери.

3. Південна військово-морська база, смт Новоозерне (озеро Донузлав): корвет «Вінниця», морські тральщики «Чернігів», «Черкаси», рейдовий тральщик «Генічеськ», великий десантний корабель «Костянтин Ольшанський», середній десантний корабель «Кіровоград», протипожежний катер «Євпаторія», транспорт «Горлівка», морський буксир «Ковель», протидиверсійний катер «Феодосія», артилерійський катер «Херсон», буксирний катер

«Новоозерне» та навчально-тренувальне судно «Велика Олександрівка». Усі ці кораблі й судна, за невеликим винятком, Україна отримала після розподілу Чорноморського флоту колишнього СРСР, і вони після ремонту ввійшли до складу ВМСУ. Середній термін служби більшості становив на той час до 20–35 років, через повне вичерпання ресурсу вони не могли вважатися повністю сучасними, вимагаючи через застарілу техніку постійних ремонтів. Зокрема, станом на 2013-й лише одне допоміжне судно вважалося повністю технічно справним, решта потребувала ремонтів різного рівня — від поточного до капітального з докуванням. Утримання застарілої техніки завжди вимагає втричі більших витрат, ніж нової. Флот переважно базувався в Криму, за винятком структур Західної військово-морської бази та дивізіону річкових катерів в Одесі, а також 73-го морського центру спецоперації і арсеналу в Очакові. Станом на весну 2014 року, в умовно бойовому стані вдавалося підтримувати лише кілька кораблів, які представляли країну на світовій арені — флагман «Гетьман Сагайдачний», корвет «Тернопіль», корабель управління «Славутич» і великий десантний корабель «Костянтин Ольшанський». Всі роки незалежності флот був «п'ятим колесом у возі» — знайти йому місце в оборонній доктрині держави так і не змогли. Дійшло до того, що флагманом флоту став корабель далеко не першої лінії — прикордонний сторожовик без ракетного озброєння, який гордо назвали фрегатом «Гетьман Сагайдачний». Флотські структури деградували — з найменшого приводу, досить нові судна «пускалися на голки», а деякі судна роками не виходили з гавані. Високою була підготовка лише морських піхотинців, які, в основному, пройшли підготовку за стандартами НАТО та залучалися у складі флоту до антипіратських операцій в Середземному морі та в Індійському океані. Анексія Росією Криму навесні 2014 року найсильніше вдарила саме по флоту. Фактично до кінця березня, незважаючи на окремі факти опору з боку українських моряків, росіяни під прикриттям місцевого населення і «самооборони Криму», взяли під контроль весь флот. Завдяки мужності льотчиків 10-й морської авіаційної бригади, вивести з Криму вдалося всього 3 літаки та 4 вертольоти. Станом на 26 березня 2014 року, поза Кримом знаходилися фрегат «Гетьман Сагайдачний» (виконував антипіратську місію в Індійському океані і був повернутий до Одеси 5 березня), артилерійський катер «Скадовськ», 8 кораблів і катерів забезпечення. Решта 51 корабель опинився в Криму під контролем російської армії.

Ткачук Р.М.

*Інститут Військово-Морських Сил
Національного університету
“Одеська морська академія”,
м. Одеса.*

Рощина Г.О., студент.

Ткачук В.Р., студент.

*Комунальний заклад “Одеський
обласний базовий медичний фаховий
коледж”*

ІЗ ІСТОРІЇ ПЕРЕДИСЛОКАЦІЇ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В 2014 РОЦІ

У 2012 році окремий морський інженерний батальйон, окремий батальйон радіаційного, хімічного та біологічного захисту та окремий батальйон радіолокаційної боротьби були переформовані в Центр оперативного (бойового) забезпечення з дислокацією в м. Бахчисарай та м. Сімферополь Автономної Республіки Крим. В соціальному житті військових моряків можна було спостерігати наступне: статус військовослужбовця знижувався внаслідок низького фінансового забезпечення та відсутності соціальних програм для військових. Рядовий склад військовослужбовців контрактної служби практично не мав ніякої серйозної мотивації для військової служби, тому переважна більшість контрактників, відслуживши перший контракт в 3 роки, звільнялася.

Після анексії півострова Крим у лютому-березні 2014 року Російською Федерацією Центр оперативного (бойового) забезпечення був передислокований до смт. Чорноморське Ліманського району Одеської області. На той час чисельність особового складу військової частини складала лише 32 військовослужбовці, з них лише 10 були офіцерами. Це були справжні патріоти своєї Вітчизни, ті, які не зрадили присяги на вірність українському народові. Тимчасове виконання обов'язків командира військової частини було покладено на майора Ткачука Руслана Миколайовича.

Фонди військового містечка на який був передислокований Центр не відповідали нагальним потребам: потребували ремонту казарми для розміщення військовослужбовців, матроська їдальня, адміністративні та складські будівлі та парк спеціальної техніки. Протягом 2014-2015 років, у тому числі за допомогою волонтерської допомоги, казармено-житловий фонд було повністю відновлений і вже в квітні 2015 року для доукомплектування Центру прибули перші військовозобов'язані, які відповідно до Указу Президента України були призвані по мобілізації.

Протягом 2015 року Центр оперативного (бойового) забезпечення був доукомплектований основними видами озброєння і військової техніки, у тому числі і спеціальною технікою яку отримували з баз, складів і арсеналів по всій Україні. Близько 30 одиниць вантажних автомобілів були отримані з Національної економіки України під час проведення часткової мобілізації. Також отримувалися матеріально-технічні засоби: речове майно, засоби захисту, майно квартирно-експлуатаційної служби тощо.

У цей час з особовим складом проводилися заходи бойового злагодження, під час яких військовослужбовці призвані по мобілізації набували бойових спроможностей, а підрозділи досягали рівня готовності до виконання завдань за призначенням. У літку 2015 року для проходження військової служби до частини прибули перші матроси строкової служби, які з перших днів розпочали напружену бойову підготовку.

Протягом 2015-2016 років військовослужбовці Центру оперативного (бойового) забезпечення (окрім матросів і старшин строкової військової служби) приймали активну участь в Антитерористичній операції яка тривала на сході нашої країни у складі підрозділів морської піхоти, артилерійських підрозділів та інших. Багато з них були відзначені державними нагородами.

Таким чином, як би не було важко нашій країні, Збройним Силам України у 2014 році, частини і підрозділи Військово-Морських Сил не припинили свого існування, не були розформовані або передані іншим видам Збройних Сил, а навпаки продовжують відновлювати боєздатність, виконують бойові завдання по захисту суверенітету та територіальної цілісності України і у майбутньому обов'язково повернуться на свій рідний півострів Крим.

СЕКЦІЯ II. ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНА РОБОТА В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ.

*Сидоренко Л.В., кандидат
мистецтвознавства.*

*Національна академія сухопутних
військ ім. гетьмана Петра
Сагайдачного, м. Львів.*

ВПРОВАДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ВІЙСЬКОВО- ІСТОРИЧНИХ ТРАДИЦІЙ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

На сучасному етапі розвитку України та її Збройних Сил особливого значення набуває питання зміцнення моральних засад суспільства, виховання у військовослужбовців і всіх громадян поважного ставлення до національно-історичних і військових традицій свого народу, підвищення морально-психологічного стану військ (сил). Це стає найбільш актуальним в умовах проведення Операції Об'єднаних Сил, коли наша держава зіткнулася з фактом відкритої агресії з боку суміжної країни. Реалії сьогодення висувають підвищені вимоги до свідомості, мотивації та життєвих настанов особового складу, від ступеня сформованості яких залежить готовність українських військовослужбовців до виконання завдань за призначенням, особливо в екстремальних умовах бойової обстановки.

Питання підвищення рівня патріотизму серед військовослужбовців, формування у них готовності до сумлінного виконання конституційного обов'язку по захисту Вітчизни потребує кардинальних змін у підходах до організації роботи з особовим складом. Одним із таких підходів є переосмислення неперевершеної ролі національно-історичних і військових традицій у життєдіяльності суспільства та армії, виховання на них військовослужбовців Збройних Сил України, молоді і всіх громадян. Уособлюючи в собі подвиги попередніх поколінь українських воїнів, такі традиції виступають потужним моральним орієнтиром для нинішнього покоління захисників Вітчизни. Важливим завданням роботи з особовим складом стає використання багатого потенціалу військових традицій у

формуванні у військовослужбовців національної свідомості, кращих якостей громадянина-патріота, військового професіонала, який за будь-яких умов готовий виконати поставлене бойове завдання.

Більш як 750-річна боротьба українського народу призвела до незалежності нашої держави та укріпила в нашому народі велике почуття патріотизму, ненависті до ворогів, повагу до інших народів.

У військах накопичений великий досвід використання військових традицій у вихованні військовослужбовців. Ця робота здійснюється на заняттях з бойової і національно-патріотичної підготовки, у процесі інформування особового складу, при проведенні культурно-дозвільних заходів, у ході повсякденної життєдіяльності військ (сил).

Національно-патріотична підготовка проводиться у Збройних Силах України з метою: формування в особового складу державницького світогляду та національної самосвідомості, які базуються на знанні військовослужбовцями історичних процесів національного державотворення та бойових традиціях українських військових формувань та сучасних Збройних Сил України; впровадження в систему навчання та виховання особового складу національно-патріотичних цінностей, ідей вірності Військовій присязі, бойовим традиціям, гордості за належність до Збройних Сил України; своєчасного доведення до особового складу актуальної інформації про діяльність керівництва держави та військового командування, спрямованої на зміцнення обороноздатності країни; формування морально-психологічних мотиваційних основ службової діяльності та цільової спрямованості підготовки військовослужбовців до виконання завдань щодо захисту національних інтересів; утвердження засад діяльності Збройних Сил України та формування довіри до керівництва держави, відповідних командирів (начальників). Основним змістом національно-патріотичної підготовки є цілеспрямована діяльність командирів (начальників), структурних підрозділів морально-психологічного забезпечення усіх рівнів щодо формування та підтримання у військовослужбовців: українських патріотичних світоглядних ідеалів, які базуються на національно-патріотичних цінностях та орієнтирах; стійкої мотивації до збройного захисту територіальної цілісності, державного суверенітету України.

*Калініченко О.О., капітан 1 рангу
запасу.*

*Інститут Військово-Морських
Сил Національного університету
“Одеська морська академія”,
м. Одеса.*

МЕМУАРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ВОЄННО-МОРСЬКОЇ ІСТОРІЇ

Загальновідомо, що мемуарна література носить доволі суб'єктивний характер і при використанні в якості джерела повинна перепроверятися іншими джерелами. Розглянемо цей феномен на прикладі мемуарів моряків-підводників. На початку ХХ століття до висвітлення проблем підводного мореплавства окрім теоретиків долучились і практики (командири та будівничі підводних човнів), зокрема: Різніч І.І. (1910) [32], Меркушев В.А. (1915) [26], Тьедер М.М. (1916) [43], Китицін М.О. (1918) [20], Шюрер (Schiirer) (1919), Вернер (Werner) (1919) . Читались лекції капітана Осборна (в березні 1924 р. в RoyalUnitedServiceInstitution «Протичовнова війна на Середземномор'ї по 1916 р.») та А.Гайєра (GayerA.) «Підсумки операцій германських підводних човнів на різних театрах в період 1914 – 1918 років». У 1930 році свої спогади про семирічну працю в Європі на користь підводних флотів Російської, Австро-Угорської та Німецької імперій залишив і американський конструктор підводних човнів Саймон Лейк (SimonLike, 4.09.1866-23.06.1945). Цікаві праці адміралів, які керували підводними флотами під час Другої світової війни: К. Деніца (Німеччина), Ч.Локвуда (США) [23] й командирів підводних човнів І-58 М. Хасімото (Японія), П.Д.Грищенко (СРСР) [7].

Свої спогади у цьому плані залишили підводники-мемуаристи віце-адмірала Безкоровайний В.Г. [1], Конєв О.В. [21], контр-адмірала Берзін А.С. [3], Довженко В.Н. [8], Дудко В.Я. [9], Спірін Ю.Ф. [37], капітани 1 рангу Бондаренко В.К. [4], Галутва І.Г. [6], Копйов А.Ф. [22], Сувалов Ю.В. [38], Титаренко М.Н. [41], Храптович А.І. [45], Шепель В.М. [46], Шпортько А.І. [47], капітани 2 рангу Ліфінський Д.А., Трошин В.В. [42], старші мічмани Терещенко О.Ф. [39], [40], Мазуренко В.І.[24] та інші.

Серед одеситів-підводників своїми спогадами відомі Герой Радянського Союзу капітан 1 рангу Соколов В.Є. [35], капітан 1 рангу Белозьоров Р.О. [2], капітан 1 рангу Софронов А.П. [36]. Капітан 2 рангу Римкович В.П. [33], відомий низкою досліджень про підводників тих країн, де він приймав участь у Міжнародних конгресах ветеранів-підводників. Донька Героя-підводника, Маринеско Л.О. опублікувала спогади про свого героїчного батька з важкою долею[25]. Про своє невтілене кохання до «Командира щасливої Щуки» капітан-лейтенанта Коваленко С.І. написала Лариса Іванівна Снісаренко-Єзерська[10].

Але вищенаведена мемуаристика за рідким виключенням: І.І. Різніч, спогади першопрохідців Л.Г.Осипенка, Л.М.Жильцова, Н.Г.Мормуля [29], має ті недоліки, що не залучає для висвітлення об'єктивної картини спогади інших очевидців та учасників досліджуємої суспільно-значущої події. Другим недоліком вищезгаданих мемуарів є повна відсутність україноцентризму (за виключенням віце-адмірала Безкоровайного В.Г.), що не дозволяє використовувати героїчні спогади лицарів морських глибин для націонал-патріотичного виховання українських юнаків та дівчат, які вирішили пов'язати свою долю з морем.

Красномовно ця теза демонструється на подіях, що передували Чорнобиллю на наступному прикладі.

Вперше у радянських відкритих засобах інформації Чажмінська катастрофа (Рис.1 - тепловий вибух ядерного реактору при перезарядці активної зони атомного ракетного підводного човна проекту 675МК «К-431») була опублікована у двох номерах часопису «Труд» у 1991 році, тобто у рік розпаду Радянського Союзу [5]. Побіжно в числі інших, про ядерну аварію на К-431 згадано у 1994 році в колективній монографії [29]. Третім у 1999 році оприлюднив своє бачення причин та наслідків ядерної катастрофи з К-431 командувач 4-ю флотилією підводних човнів Тихоокеанського флоту ВМФ СРСР віце-адмірал Храмцов Віктор Михайлович (17.07.1934–2010, С-Пб) [44].

Однак більшість офіційних істориків радянського флоту залишали поза своєю увагою події 1985 року у бухті Чажма (Зелений Клин української діаспори). Так, наприклад, контр-адмірал Валерій Тимофійович Поливанов, який закінчив Історичний факультет Ленінградського університету у своїй монографії жодним словом не згадав цю аварію, а чорнобильські аналогії пов'язав з К-19 [31, с.125]. Марно шукати згадку про аварію й у істориків-тихоокеанців [28].

Рисунок 1 – Дислокація підводних човнів (зверху-вниз) під час вибуху 10 серпня 1985 р.: аварійний пірс №-2: «К-431» 675 МК пр., «К-42» 627А пр., «Б-99» 629А пр., «К-454» 671В пр.; пірс №-3: «К-108» 675 пр., «К-45» 659Т пр. «К-115» 627А пр.

Опис безпосередніх подій по ліквідації ядерної аварії на К-431 особовим складом вахти К-42 автор підписав до друку 12 квітня 2000 року [11, с.с. 27-28], який на той час займав посаду старшого помічника командира атомного торпедного підводного човна К-42, постійно удосконалюючи виклад матеріалу за рахунок внесення свідчень членів екіпажу К-42, які приступили до ліквідації аварії на сусідньому об'єкті з перших хвилин[12, с.с. 81-83], [13, с.с. 34-35], [14, с.с. 76-77], [16, с.с. 37-41], [17, с.с. 114-119], [18, с.с. 61-84].

А. Гороховський опублікував свої враження в часописі «Факти» від 16 червня 2000 року у своїй статті «Трагедія Чажми». Табу на тему чажминської ядерної катастрофи було знято у 2005 році, коли з певною періодичністю про неї стали писати, або надавати інтерв'ю посадові особи, а саме: штатний командир ПЧ К-431 Валерій Миколаєвич Шепель (м.Київ) [46]; командир екіпажу, який тримав корпус під час ядерної катастрофи Лук'ян Васильович Федчик (м.Луцьк) [30]; начальник штабу 52 дивізіону ремонтуючихся атомних підводних човнів Анатолій Крашенінін [30]. Окрім того, до справи висвітлення ядерної катастрофи у б.Чажма долучились: ліквідатор 30 ядерних аварій Олексій

Мітюнін – учасник ліквідації наслідків ядерної катастрофи К-431; Ірина Вяткіна – медсестра 15-го шпиталю ВМФ, дислокованого в Шкотово-17 та ін [27]. Побіжно про цю аварію згадує віце-адмірал Олександр Васильович Конєв [21, с. 173]. У вигляді літературного жанру – роману «Обранці Богині», але з досить достовірним ходом подій, описує ліквідацію наслідків аварії К-431 Володимир Васильович Трошин [42], командир дивізіону живучості К-45, який мав заступати 10 квітня 1985 року на зміну Дмитру Анатолійовичу Ліфінському, черговому по живучості 52 дивізіону – безпосередньому організатору ліквідації аварії у перші ж хвилини після вибуху [17, с.с.115-116].

Переважна більшість спогадів посадових осіб мають спільну хибу – жоден з них на момент початку аварії не був присутнім на місці трагедії і знаходився поза її межами (В.Шепель – в затоці Володимира, Л.Федчик – у відпустці, А.Крашенінін – на острові Путятін, В.Храмцов – на перельоті з Москви до Владивостока). Іншою вадою є те, що за виключенням В.Шепеля, певні посадові особи через свої спогади намагались виправдатися, або ж й звинуватити інші вищестоящі інстанції Тихоокеанського флоту, зокрема начальника технічного управління.

Спецкорр часопису «Труд» Олена Варшавська, беззаперечна заслуга котрої в тому, що вперше висвітила цю подію в центральній пресі СРСР і тим самим довела до відома суспільства утаємничену ядерну катастрофу, на жаль у своїй публікації спиралась на свідчення цивільних осіб М.Рубцова – спеціаліста по судоремонту, І.Гришана – голови селищної ради Шкотово-22 (пос.Дунай), Л.Григор'єву – директора селищного будинку піонерів. Єдиним військовослужбовцем-ліквідатором, у якого спецкорр брала інтерв'ю, виявився В.Мезин – старший лейтенант у відставці, член спеціальної аварійної партії, яка прибула на місце катастрофи лише через три години після теплового вибуху ядерного реактору.

Ліквідатор ядерної аварії на К-27, старшина команди спецтрюмних мічман Вячеслав Мазуренко в своїй праці висвітлює цю катастрофу, скориставшись з свідчень деяких посадових осіб [24]. Але не маючи фаху історика і не будучи учасником саме цих подій (проходив службу на Північному флоті) він допустив не лише фактологічні помилки, а й не спромігся провести критичний аналіз джерел.

Олексій Мітюнін, автор більш ніж 60 наукових публікацій, підтвердив кількісні параметри загинувших та опромінених та зробив кілька висновків, з яких я наведу лише два:

«... Ліквідація почалась стихійно. Першими до усунення наслідків аварії приступили екіпажі стоявших поблизу підводних човнів...»; «...Значну частину потерпілих склали військовослужбовці, котрі одними з перших приступили до ліквідації наслідків аварії.» (переклад мій – О.К.) [27].

Якщо з другим твердженням можна погодитись, то перше викликає здивування й категоричне заперечення принаймі стосовно дій аварійних партій екіпажів підводних човнів. Бо саме їх прибуття до аварійного ПЧ К-431 для гасіння пожежі – не стихійне, а згідно вимог керівного документу РОЖ-РК-77[34].

Особливо цікаве свідчення начальника штабу 52-го дивізіону ремонтуючихся підводних човнів капітана 1 рангу Крашенініна А. [30]. Анатолій Крашенінін стверджує, що 10 серпня 1985 року, здавши чергування на КПП, відпочивав на природі. На КПП чергують матроси і в кращому випадку мічман, бо це не що інше як контрольно-пропускний пункт. Офіцери рангу А.Крашенініна несуть чергування на КП – командному пункті. Старшим (забезпечуючим) на 52-му дивізіоні з 9 на 10 серпня 1985 року був штатний командир ПЧ К-42 капітан 2 рангу Рижук Олександр Лукіч. Тож Анатолій Крашенінін у літній сезон відпусток міг нести чергування тільки на командному пункті 4-ї флотилії, якій безпосередньо підпорядковувався 52-й дивізіон разом з 21-ю та 26-ю дивізіями, що дислоковані в акваторії затоки Стрілок (перший – в бухті Чажма, а два інші з'єднання – в бухті Павловського). 29-ту дивізію, яка також входить до складу 4-ї флотилії, ми до розгляду не беремо через її географічну віддаленість (дислокована в бухті Ракушка затоки Володимира). Командний пункт 4-ї флотилії знаходився в бухті Павловського. Анатолій Крашенінін мешкав в селищі Дунай. Найкоротший та найдешевший шлях, враховуючи дефіцит бензину у ті роки, це водний. І ось тут в нагоді й став торпедолов, який на великій швидкості доставляв «тіло флотоводця» до місця відпочинку після ранкової у 10.00 зміни з вахти (на відміну від екіпажів, оперативне чергування змінюється вранці). Ось і відповідь на те, чому досвідчений мічман Чемізов – командир торпедолова, порушив вимоги ПРС-82 (правил рейдової служби), БЕС-80 (бойового еволюційного своду сигналів) і не зменшив швидкість торпедолова, проходячи повз ПМ-133 з піднятим сигнальним прапором «М»!

Провівши критичний аналіз джерел, у своїх спогадах та мемуарах я віддав перевагу розповідям безпосередніх ліквідаторів аварії у перші її хвилини: Ліфінському Д.А. та Трошину В.В. [19, с.с. 104-107],[42, с.с115-116]. В своїй науково-творчій діяльності (дивись бібліографію [19, с.с. 135-163]) автор послідовно пройшов наступні етапи від фіксації, через осмислення та об'єктивізацію, до порівнянь і нарешті наукового опрацювання в статтях, монографіях при підготовці дисертації. Це було б неможливим без здобуття фахової історичної освіти та практичного морського досвіду. Демонстрацією вищесказаного є логіко-структурний графік діяльності автора за останні 25 років який представлено на рис.2.

ЛОГІКО-СТРУКТУРНИЙ ГРАФІК ОСОБИСТОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПО ЗАХИСТУ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ПРО УКРАЇНСЬКИЙ ФЛОТ																										
Вік/літ./рік	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
ВІК.ПІКІ:				М							Т			М												
Фахова діяльність на морі, удосконалення практичного досвіду та передачі його наступним поколінням:																										
МОРЕ (рейси):	1	фр ГСЗ-БАТМ	2				3	4	5	6	7	8	9	10	11	12					13					п
ВМС України:	кшу					ВДК Рівне																	Інститут ВМС			д
Під-ка моряків											КШ		ОМУ						ІНЦ ФМТ				НУ ОМА			о
Навч. видання																			4 вид. методички				2 брош. 1 посіб			
Громадська діяльність:																										
Гр. організації								КоЗаК України		Сотників. Кіш		Асоціація ветеранів-підводників		ВСПМ Одещини		Бр-во ОУН-УПА		Асоціація ВМСУ								
Мас-медійна підготовка та супроводження проєктів «Зірка Командора» та «Морська слава України»:																										
TV передачі				2	4	1	2			1	1							1							2	2
Твори у співавторстві					2		1			Трагедія П.Л К-122				1				1	1	4	2					
А В Т О Р С Ь К А	Книги									Командор 1+1	Корвет			1				Созвездие Командора								
	Брошури									Трижды меченный	1	1	Тайна Барракуды					1	1	1	2	1				
	Збірки												Одеська хвиля-2	1	Восточный бастион	1+1	Поміщи. ли Ты?		1	Океанами Арєя						
	Альманахи																1	1	1		1	Сонячні вітрила				
	Журнали										Сулоходство	1		Тайфун	2							1	1	Морська держава		
Часописи	1				5	9(2)	2	6(1)	1(1)	1(1)	1	2(2)	3(3)	7			1(1)	3	2(1)	1(3)						1
Практична реалізація проєктів «Зірка Командора» та «Морська слава України»:																										
нагородження акти зберігання														13	1	13	3	7	1	3	3					-
нагородження зберігання в музеї														33	3							1			18	-
Наукове обґрунтування проєктів «Зірка Командора» та «Морська слава України»:																										
Здобуття історичної освіти																										
Монографії, книги (дата вид.)																										
Конференції (семинари, кр.столі)																										
Наукові праці у співавторстві																										
Наукові статті																										
Спроби закріплення																										
Іспити з кандидатськ. мінімуму																										
Теоретична підгот. док-ра PhD																										
Написання дисертації / захист																										
Формування трьох концепцій Української наукової школи підводного мореплавства (1853-1910)...																										
ІВМС/ ОНУ / ІВМС ?																										
Примітки: М-1996 (медаль «300 лет Российскому флоту»); Т-2003 (провокація РФ біля о. Тузла); М-2006 (медаль «100 лет. Подводные Силы России»).																										

Рисунок.2 – Логіко-структурний графік особистої діяльності по захисту історичної пам'яті про Український флот.

На рис.3 представлена логіко-структурна схема від спогадів через мемуари та їх об'єктивізацію до публіцистичних і наукових історичних праць.

Рисунок 3 – Спогади – Мемуари – Публіцистичні праці – Наукові монографії

Висновки.

1. Джерельна база наукового історичного дослідження не може покладатися лише на один її вид (опубліковані джерела, архівні матеріали, нормативні документи досліджуємого періоду, періодичні видання, ділові акти, листи, інтернет-ресурси тощо).

2. У вищенаведеному переліку важливим джерелом є спогади та мемуари безпосередніх учасників подій.

3. Для розуміння та розшифровки цих спогадів та мемуарів вельми бажано, щоб дослідник мав фахову теоретичну та практичну підготовку і певний досвід (в нашому випадку – підводної служби).

4. Самі ж розповідачі, для більшої об'єктивності, повинні залучати до своїх творів й інших очевидців і не обмежуватись лише одним виданням (публікацією), а мати зворотній зв'язок з читачами, серед яких вельми вірогідно будуть присутні й інші очевидці або учасники подій.

5. В загальному та бажанному сенсі остаточною формулою опрацювання очевидцем або учасником суспільно значимих подій може бути наступне: фіксація – осмислення – об'єктивізація – порівняння – історична самоосвіта (або здобуття фахової історичної освіти) для оволодіння науковою методологією вивчення історії – наукова публікація (реферат, стаття, монографія) й популяризація.

Список використаної літератури

1. Безкоровайний, 2013 – Безкоровайний В.Г. Військово-морські сили України: минуле і майбутнє. Роздуми командувача флоту. – Севастополь: вид-во «Флот України», 2013. – 384 с.

2. Белозеров, 2001 – Белозеров Р.А. Рожденные дважды. / Вестник «Подводное кораблестроение. Прошлое, настоящее, будущее». Выпуск №-15. – С-Пб: ФГУП «СПМБМ «Малахит», 2001. – 102 с.

3. Берзин, 2018 – Берзин А.С. Холодная война [Электронный ресурс] / А. С. Берзин// Режим доступа: http://artofwar.ru/b/berzin_a_s/[Електронний ресурс]. – Дата обращения: 01.04.2018.

4. Бондаренко, 2013 – Бондаренко В.К. ПЛАТ К-305 пр.671РТМ. Слежение за авианосной многоцелевой группой «Энтерпрайз» в апреле 1983 г. // Режим доступа: <http://andreeva.lgb.ru/story/holland25.html>[Електронний ресурс]. Дата 16 сентября 2013 года.

5. Варшавская, 1991 – Варшавская Е. Взрыв в бухте Чажма. О неизвестной ядерной катастрофе. //газета «Труд», начало – в номере от 25 октября 1991 года, окончание – в последующем номере на стр.2.

6. Галутва, 2012– Галутва И.,Калиниченко А. К-42: Под Полярной звездой и созвездием Южного Креста / И. Галутва, А. Калиниченко. – Харьков:Фарватер submarines,2012. -52с.

7. Грищенко, 1979 – Грищенко П.Д. Соль службы. Л., 1979. 256 с.

8. Довженко та ін., 2004 – Довженко В.Н., Антонов Г.И., Пиголкин Б.К. Краткий очерк по истории 21 дивизии ракетных подводных лодок стратегического назначения 4 флотилии подводных лодок Тихоокеанського флота (1978-1966). – СПб, 2004. -76 с.

9. Дудко, 2014– Владимир Дудко. Благословение 2. Друг Великий океан!– Москва, 2014. -150 с.

10. Езерская, 1999 – Снисаренко-Езерская Л.И. Командир подводной лодки. Повесть. – О.: Изд-во МП ЦСП «Оптиум», 1999. – 292 с.

11. Калініченко, 2000 - Калиниченко А. Трижды меченый // Командор. - Одесса: Исма-Инвест; Астропринт, 2000. - Вып. 2. - 28 с.

12. Калініченко, 2003 - Калиниченко А. А. Командор. – Одесса:Астропринт,2004. – 160 с.

13. Калініченко, 2007 – Калиниченко А.А. Трижды меченый. // Тайфун: Военно-технический альманах «Тайфун». – Выпуск № 50. – Санкт-Петербург, 2007. – 40с. С.29-35.

14. Калініченко, 2008 – Калиниченко А. А. Созвездие Командора / А. А. Калиниченко. - Одесса: Астропринт, 2008. - 288 с.

15. Калиниченко, 2011 – Калиниченко А.А.Служба в дивизии с 1977 по 1986 г.г. «Трагедия ПЛ К-122». «Ростовский комсомолец». // Терещенко А.Я. Восточный бастион. Хроника 26-й дивизии атомных подводных лодок Краснознаменного Тихоокеанского флота в лицах и судьбах ее моряков 1961-2011. – Харьков: изд-во Фарватер submarines, 2011. – 300 с.– С.128-140.

16. Калініченко, 2013 – Александр Калиниченко. Трижды меченый. Издание второе, исправленное и дополненное. Выпуск – 8 (3). – Одесса: Центр полиграфии «Успенский», 2013. – 48 с.

17. Калініченко, 2015 – Калініченко О.О. Океанами Арея. – Одеса: КП ОМД, 2015. – 324 с. з іл.

18. Калініченко, 2017 – Калініченко О.О.Радіаційна катастрофа атомної субмарини К-431 – предтеча Чорнобиля! // Інтелігенція і влада, вип.37, 2017. – Одеса: Екологія, 2017. – С.61-84.

Дяченко В.І., кандидат педагогічних наук.

*Інститут Військово-Морських Сил
Національного університету
“Одеська морська академія”,
м. Одеса.*

МЕТОДИКА ЗАГАРТУВАННЯ ТІЛА ТА ДУХУ КОЗАКІВ НА ЗАПОРІЗЬКІЙ СІЧІ: МОРСЬКА СКЛАДОВА

Починаючи з перших років свого існування, Запорізька Січ майже безперервно вела важку збройну боротьбу з загарбниками українських земель. Такі специфічні умови призвели до того, що запорізьке козацтво в досить короткий історичний проміжок часу виробило одну з найпередовіших на той час систем підготовки воїнів.

Спосіб життя, традиції, культура українського народу стали тим міцним фундаментом, на основі якого «отримали своє начало мужні витязі, козаки запорізькі», які в більшості своїй «...міцної тілобудови, легко переносять голод, холод, спрагу і спеку; в війні невтомні, відважні, хоробрі, або краще сказати дерзновенні і мало дорожать своїм життям». Відомо, що переважну більшість запорізького воїнства складали прості селяни, котрі практично не мали військового досвіду. Отже, для ефективного виховання воїнів необхідний був постійний військово-фізичний вишкіл. Без цілеспрямованого вишколу досягнути такого високого стану фізичної досконалості, вершин військового мистецтва було неможливою справою.

В Січі були вироблені певні критерії відбору до козаків. Як підкреслює в своїй праці Д. І. Яворницький «...кожному, ким би він не був, звідки й коли б не прийшов на Запоріжжя, доступ на Січ був вільний за таких умов: бути вільною і неодруженою людиною, розмовляти українською мовою, сповідати православну віру і пройти певне навчання». Згідно зі свідченнями Г. Боплана, до козаків приймався лише той, хто побув там (на Запорізькій Січі) певний час і здійснив один морський похід.

В старовинних описах козацького побуту підкреслюється, що кожний десятник, окрім 10 товаришів, мав під своїм началом ще від 30 до 50 «новиків», яких вчив і випробовував на козаків.

Таким чином, на Запорізькій Січі існувала специфічна система відбору і вишколу молодих людей, так званих молодиків.

Січова школа існувала при церкві Святої Покрови, розташованій на терені Запорізької Січі. Вона складалася з двох відділів: в одному вчилися юнаки, котрі готувались на паламарів та дияконів, у іншому вчилися сироти, хрещеники козацької старшини та інші діти. Тут їх було близько 50, учили грамоті, співу та військовому ремеслу.

Досліджуючи систему виховання у Січовій школі, С. Сірополко підкреслює, що: «...молодиків у школі і поза школою вчили: Богу добре молитися, на коні «реп'яхом» сидіти, шаблею рубати й відбиватися, з рушниць гострозоро стріляти й списом добре колоти».

В Січовій школі, поруч з вправами для вдосконалення володінням вогнепальною зброєю, застосовувались спеціальні вправи для вдосконалення верхової їзди, уміння володіти холодною зброєю, правити човном (чайкою, дубом), швидко плавати тощо.

Отже, як бачимо, під час навчання органічно поєднувалися елементи фізичного гарту з військовим вишколом. На території вольностей запорізьких, згідно з даними Д. І. Яворницького, на 1768 рік налічувалося 44 церкви. Враховуючи, що за запорізькими звичаями при кожній церкві (та й звичаями, в першу чергу характерними для всієї України) відкривалася і функціонувала школа, можемо допустити великий розмах підготовки молоді до служби в Запорізькому війську.

Описуючи військову організацію запорізького війська, венеціанець Альберто Віміні говорить: «...ця республіка може уподоблюватися спартанській, ...вони (тобто козаки – авт.) можуть змагатися зі спартанцями по суворості свого виховання...».

В мирні дні, як правило, козаки свій вільний час присвячували фізичній підготовці: «об'їжджали коней, вправлялися у стрільбі, фехтуванні на шаблях, значне місце серед козацького життя займали так звані промисли: мисливство та рибальство». Найулюбленішими розвагами в цей час у козаків були ігри та

змагання на силу, витривалість, прудкість. Як підкреслює Е. Жарський, ці своєрідні змагання-герці були однією з найулюбленіших розваг серед козаків, де вони і хизувалися силою тіла й рук у дужанні чи кулачництві, шермі чи веслуванні, влучністю ока при стрілах, їздою верхом тощо». Серед козаків набули поширення багато видів боротьби, а саме бою навкулачки, «навхрест», «на ременях», «спас», але, як підкреслює дослідник козацьких одноборств В. Пилат, вершиною бойового мистецтва козаків був гопак, який з часом перетворився в народний танець.

Крім фізичних вправ козаки використовували і інші засоби вдосконалення, а саме: умивання холодною водою, сон на свіжому повітрі.

Козаки досконало володіли всіма видами вогнепальної і холодної зброї. Крім цього вони досконало володіли своїм тілом.

Не тільки у суворій дисципліні козаки переважали голландців. Високий рівень фізичного гарту і знань у мореплавстві дозволяли їм на невеликих суднах перетинати море і, не зважаючи на непогоду, нападати на турецькі і татарські фортеці, і повертатися додому. Ще від своїх предків козаки перейняли вміння добре пірнати і ховатися на тривалий час від ворога, дихаючи через очеретину, що також свідчить про їхні фізичні можливості.

Дозвілля запорізького воїнства заповнювалося своєрідними змагальними вправами, як-от: змагання в плаванні на човнах, змагання в бігу, плавання у воді, боях навкулачки тощо. Вже не раз цитований Г. Боплан, описуючи високі Дніпровські пороги, кручі та водоспади, з величезним захопленням підкреслює: «...Судіть самі, як необхідно там володіти мистецтвом управління човном».

Відмінну фізичну підготовку демонстрували козаки під час морських походів на турецькі землі. Шлях від гирла Дніпра козаки на своїх чайках до Малої Азії долали за 36 – 40 годин, тобто за одну годину проходили 13–15 кілометрів моря! швидкохідні турецькі галери поступалися козацькому флоту в швидкості!

Литвиненко Д.С., курсант.

*Козловська Л.В., кандидат
політичних наук, доцент.*

*Інститут Військово-Морських Сил
Національного університету
“Одеська морська академія”,
м. Одеса.*

ІЗ ІСТОРІЇ ВПЛИВУ ОСОБИСТІСНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ТА ПРОФЕСІЙНИХ ЧИННИКІВ НА ПРОЦЕСИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ КЕРІВНИКАМИ ПІДРОЗДІЛІВ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ВМС, як складова ЗС України, мають свою специфіку як в організації діяльності, так і в процедурі прийняття управлінських рішень керівниками підрозділів, на які впливають особистісно-психологічні та професійні чинники. Ці питання мають свій історичний ракурс, пов'язаний з трагічними подіями 2014 року.

Прийняття рішень, так само, як і обмін інформацією, є складовою усієї управлінської діяльності. Але ці рішення приймаються військовими керівниками під впливом певних особистісно-психологічних і професійних чинників. Психологічний аспект прийняття рішень у військовій організації відіграє важливу роль.

Від прийняття рішень як і від комплексу знань, вмінь та навичок -особистісно-психологічних та професійних складових кожного керівника - залежить планування роботи, її фактичне виконання та аналіз її результатів. Це передбачає можливі негативні наслідки, які можуть траплятися в процесі втілення рішень у життя і повністю залежать від особистісно-психологічних і професійних характеристик кожного керівника окремо. Розвиток комплексу понять «прийняття рішень керівниками» відносять до теорії управління, що посилює інтересом до психологічних чинників управління вчених-психологів та економістів. Основоположником цього напрямку став німецький психолог Туго Мюнстерберг у 1901 році.

Сфера військової діяльності в цьому напрямку є пріоритетною. В ній, в силу професійної специфіки, часто особистісно-психологічні фактори беруть верх над професійними під час прийняття управлінських рішень. Реалізація таких рішень

часто закінчується великими людськими втратами з подальшими наслідками. Прикладом прийняття таких рішень командирам підрозділів ВМС ЗС України стали наслідки подій в Криму у 2014 році, коли деякі командири під впливом російської пропаганди перейшли на сторону агресора, зрадивши присязі. Це констатує факт низької психологічної підготовки та мотивації командирів частин. Тому сьогодні постає необхідність у вивченні факторів, що сприяють прийняттю рішення військовими керівниками усіх рівнів. Цим визначається актуальність ефективного управління військами, особливо під час бойових дій з безпосередньою участю підрозділів ВМС ЗСУ.

Професійні та особистісно психологічні якості командира підрозділу можуть напряму впливати на прийняття рішень на тактичному, оперативному чи стратегічному рівні під час бойових дій не на користь своїх військ. Дослідники психології військового керівника визначають їх головні якості: уміння працювати з людьми, готовність ризикувати у складних ситуаціях, брати відповідальність на себе; життєву та управлінську активність, уміння (за необхідності) змінювати стиль управління. Таким керівникам притаманні певні психологічні аспекти: комунікабельність, емпатичність (як уміння співчувати, розуміти настрій людей), самоконтроль та самокритичність, стресостійкість (як на фізичному рівні, так і на емоційному), візуальність(зовнішню привабливість особистості) та ін.

Керівники Військово-Морських Сил України мають певний позитивний та негативний досвід прийняття управлінських рішень, які напряму залежали від особистісно-психологічних та професійних якостей кожного з них. Цей досвід сьогодні коректується як аналізом стратегічних помилок у минулому, так і аналізом досвіду колег з країн НАТО. Це безпосередньо забезпечує покращення морально-психологічної та управлінської роботи штабів, їх взаємодію відповідно до стандартів НАТО. Як приклад- прийняття рішень у ЗС США, де організація роботи по прийняттю управлінських рішень є багаторівневою та раціонально підготовленою системою. Психологічна підготовка командирів та відбір на командні посади офіцерів з відмінними якостями керівника у них є важливою складовою у перспективі прийняття майбутніх рішень. На Україні ж сьогодні існує проблема у прийнятті правильних стратегічних рішень командирами усіх ланок через слабку мотивацію та низькі особистісно-психологічні і професійні якості керівників, обумовлені складною соціально-економічною ситуацією в країні.

Федорчук Р.А., курсант.

*Козловська Л.В., кандидат
політичних наук, доцент.*

*Інститут Військово-Морських Сил
Національного університету
“Одеська морська академія”,
м. Одеса.*

ЛІДЕРСТВО ЗА СТАНДАРТАМИ НАТО В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВІЙ ІСТОРІЇ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Лідерство – це процес впливу на людей через визначення цілі, напрямку її досягнення та мотивацію з метою виконання поставленого завдання та покращення воєнної організації. Військовий лідер, в силу взятої на себе відповідальності, надихає та впливає на людей, домагається досягнення поставлених цілей. Лідери мотивують людей як всередині, так і за межами військового товариства; вони спрямовують власну діяльність, мислення та приймають рішення для забезпечення якомога більш якісних результатів професійної діяльності та розвитку військової організації. Крім цього, сама професійна діяльність військовослужбовців є особливим видом, де узгодженість дій важлива для виконання завдання, збереження життя. Це той вид професійної діяльності, в якому помилки вносять розуміння, неузгодженість дій, низький рівень взаємодії під час виконання основного завдання, як показує досвід останнього часу, має вкрай негативні наслідки. XX століття з його стрімким науково-технічним прогресом змінив підходи до ролі особистості в історії. У цей час військово-технічні, тактичні й оперативні складові військового мистецтва почали суперечити реальному стилю управління, що визначався принципами єдиноначальності та централізму. Цей принцип за всієї своєї позитивної спрямованості нівелював підготовку й уміння всіх офіцерів і передбачав тільки виконання ними наказів зверху. Вияв лідерства був орієнтований не на досягнення успіху та удосконалення військової справи, а на власне досягнення успіху. Перша світова війна засвідчила необхідність зміни системи підготовки офіцерів, розвитку в них поряд із професійно значущими особливих, лідерських якостей.

Досвід війни переконливо засвідчив, що одним із шляхів розбудови Збройних сил є вдосконалення підготовки офіцерів і, в першу чергу, розвитку в них лідерських якостей, яскравої індивідуальності. Проте надмірна ідеологізація всіх сторін радянської дійсності, приниження ролі окремої особистості, невизнання її прав не дозволила вести роботу щодо вивчення лідерства в усіх напрямках. Ситуація змінилася після здобуття Україною незалежності у серпні 1991 року.

У Збройних Силах провідних країн світу концепт «Лідерство» є базовим для розуміння та сприяння професіоналізації Збройних Сил України та основою професійної підготовки військових та цивільних фахівців в арміях країн – членів НАТО. Пропонуємо ознайомитись з результатами проведених досліджень і виявити, як саме феномен «лідерство» та фундаментальні демократичні цінності знайшли вираження в проекті статуту Збройних Сил України, Кодексі честі “The NATO Code of Conduct” та стандартах підготовки фахівців у країнах – членах НАТО.

У Збройних Силах Сполучених Штатів Америки розвиток лідерства визначено фундаментальною стратегічною метою, досягнення якої спрямоване на розвиток професійного та особистісного потенціалу керівного складу та ефективну підготовку особового складу усіх рівнів. У 2013 році у Сполучених Штатах Америки була введена в дію Стратегія розвитку лідерства у Збройних Силах (Army Leader Development Strategy). Це фундаментальний документ, що визначає мету, принципи та напрямки формування лідерства. «Армія США формує лідерів для нашої нації» - такими словами починається Стратегія розвитку лідерства Армії США. «Розвиток лідерів є конкурентною перевагою, якою володіє Армія, і в цьому аспекті вона не може бути заміщена технологією або замінена на високо розвинуту операційну систему чи озброєння» - йдеться далі в Стратегії.

На даний час ми знаходимось поза балансом, зважаючи на виклики з якими ми зіткнулись та досвід, що ми отримали під час ведення бойових дій за останні 5 років. Ця стратегія допоможе армії знову збалансувати три основні компоненти розвитку лідерів: практичну підготовку, освіту та досвід.

Єгоров М., курсант.

*Козловська Л.В., кандидат
політичних наук, доцент.*

*Інститут Військово-Морських Сил
Національного університету
“Одеська морська академія”,
м. Одеса.*

ВОЄННО-ІСТОРИЧНА РОБОТА ЯК ОДИН З ПСИХОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ

Воєнно-історична робота по формуванню стресостійкості у курсантів вищих військових навчальних закладів, перш за все передбачає вивчення та аналіз стресогенних чинників, властивих їх майбутньої військово-професійної діяльності, оскільки виникнення стресу обумовлюється не самою діяльністю, а саме факторами, які впливають на людину. Під час розгляду стрес-факторів стосовно діяльності офіцера необхідно виходити з того, що він одночасно здійснює і виконує завдання, як військовослужбовця, і реалізує функції керівника військового колективу-це і є сутністю воєнно-історичною роботою. Незважаючи, на значний інтерес до проблеми воєнно-історичної роботи з психологічного подаванню стресостійкості, єдиної класифікації стресогенних факторів зараз немає. Загальним для психологів-дослідників є положення про те, що в їх якості можуть виступати екстремальні чинники соціального, психологічного, екологічного та професійного характеру.

Проаналізовані джерела дозволяють виділити деякі класифікації стрес-факторів військово-морської професійної діяльності:

1. Фактори навколишнього середовища у повсякденній професійній діяльності офіцера (регламентуються нормативними документами та наказами).

2. Фактори стресу в екстремальних умовах означає завдання, пов'язані з ризиком та загрозою свого життя та особового складу.

3. Стресори сімейного життя. (розлучення, втрата близьких людей, подружні конфлікти).

4. Стресори морального характеру: Сумління; відповідальність за життя і здоров'я людей.

Фактори стресу за часом дії можуть бути:

1. Фактори з короточасною дією(від години до декількох діб): викликають страх, тривогу;

2. Фактори стресу з тривалою дією (Від декількох місяців до декількох років): тривалі навантаження, які породжують втому (тривалі чергування, пов'язані з певним ризиком і небезпекою,); ізоляції (пов'язані з тривалим відривом від сім'ї та звичних умов); ведення тривалих бойових дій.

За характером впливу на органи почуттів бувають:

1. Стресори візуально-психічного ряду (смерть близьких, товаришів по службі, вибухи; вид трупів, крові.).

2. Фактори стресу слухового ряду (стрільба). Основними факторами стресу діяльності військових керівників відносять: наявність конфлікту з начальниками, колегами, підлеглими;

3. Для подолання стресу кожна людина використовує власні стратегії, засновані на його особистому досвіді та психологічних ресурсів. У числі найбільш значущих характеристик особистості, що забезпечують стійкість до стресів, дослідники називають: особисту тривожність, рівень переживань напруженості будь-якої екстремальної діяльності; психологічну витривалість (стійкість) і самооцінку. Окрім воєнно-історичної роботи дослідницька робота показує, що ці характеристики необхідно доповнити такими характеристиками, як нервово-психічна стійкість і адаптаційні можливості військовослужбовця. Оскільки перелічені характеристики є динамічними утвореннями, важливо в період навчання курсанта в ВВНЗ організувати цілеспрямовану і систематичну роботу по їх формуванню і розвитку, що підвищить його стійкість до впливу стресогенних чинників в майбутній військово професійній діяльності.

Кисельов Д.О., курсант.

*Козловська Л.В., кандидат
політичних наук, доцент.*

*Інститут Військово-Морських Сил
Національного університету
“Одеська морська академія”,
м. Одеса.*

ІЗ ІСТОРІЇ ПОДОЛАННЯ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

На сьогодні українці переживають важкі часи, котрі мають вплив на фізіологічний стан, психічне здоров'я, та емоційний фон громадян України. Діє ситуація тривоги, постійної напруги, та фрустрації. Проте, найбільшою проблемою є введення на території України операції об'єднаних сил, яка за своєю повномаштабністю та людськими втратами прирівнюється до справжньої війни. Тоді для захисту країни Збройних сил не вистачало, тому зросла потреба формувати батальйони добровольців, які спочатку створювались на добровільних засадах, а пізніше, із загостренням ситуації, Міністерство Збройних Сил України змушено було мобілізувати чоловіків призовного віку для оборони та захисту територій на Сході України. Оскільки, ситуація складна і на передовій наша армія потерпала значних втрат, мобілізованих бійців зазвичай готували експрес-методом, і відправляли на фронт набагато раніше, аніж це передбачалось навчальною програмою. Тому вони не завжди встигали адаптуватись психологічно та емоційно до умов війни, насилля та смерті. Ці та інші чинники, як і сама ситуація війни, що характеризується надекстремальним впливом на психіку людини, викликаючи у неї травматичний стрес, призвели до того, що більшість військовослужбовців, котрі повертались із операції об'єднаних сил отримували на передовій діагноз посттравматичного стресового розладу (ПТСР).

Цей розлад виникає як затяжна або відстрочена реакція на ситуації, пов'язана з загрозою життю або здоров'ю. Зрозуміло, що поява такого масового феномену як ПТСР на теренах сучасної і незалежної України є новим і нетиповим явищем. Більшість військовослужбовців, що повертаються з ООС і мають яскраво виражений діагноз ПТСР здебільшого не можуть і не знають, як подолати цей стан та відчуття, які вони переживають. До того ж, цей феномен має вплив не лише безпосередньо на учасника зони бойових дій, а також на його близьке оточення – родину, знайомих, друзів, які досить часто не знають як себе поводити і реагувати. Велика кількість робіт, присвячених цій проблемі, з'явилися після військових конфліктів. Дослідження щодо цього питання, пов'язані з Першою світовою війною (1914–1918), знаходимо в роботах Е. Краепелін (1916), який вперше описав травматичний невроз, що проявляється у вигляді тяжких психологічних переживань та розладів, що можуть залишитися назавжди або збільшуватися з часом. Після Другої світової війни (1939–1945) Д.І. Панченко (1944) описував наслідкові реакції у ветеранів війни. Знову інтерес до цієї проблеми виник в останні десятиліття у зв'язку з новими природними і техногенними катастрофами та військовими конфліктами.

Особливо тяжкі психологічні наслідки спостерігали після аварії на Чорнобильській атомній електростанції у 1986 р. та землетрусу у Вірменії у 1988 р. Наслідки війни у В'єтнамі стали серйозним стимулом для проведення більш глибоких досліджень американськими психологами та психіатрами. У зв'язку з тим що психопатологічні та особистісні розлади не відповідали жодній із загальноприйнятих нозологічних форм, у 1980 р. М.І. Horowitz запропонував ввести поняття ПТСР. Надалі запропоновані діагностичні критерії ПТСР, що увійшли до Діагностичної та статистичної настанови із психічних захворювань Американської асоціації психіатрів (DSM-III), а пізніше – у МКХ-10. ПТСР виникає як віддалена і затяжна реакція на стресову подію виключно загрозливого чи катастрофічного характеру, яка викликає загальний дистрес практично у кожній людини. ПТСР має дві особливості: психогенну природу розладу та нестерпну для пересічної людини тяжкість психогенії.

*Правосудько О.В., курсант.
Козловська Л.В., кандидат
політичних наук, доцент.*

*Інститут Військово-Морських Сил
Національного університету
“Одеська морська академія”,
м. Одеса.*

ВОЄННО-ІСТОРИЧНА РОБОТА У СПЕЦПІДРОЗДІЛАХ, ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ РОБОТИ МОРАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Заступники командирів з виховної роботи підрозділів спеціального призначення, виконуючи завдання МПЗ, проводять воєнно-історичну роботу. Прикладом є проведення занять з особовим складом 801-го центру боротьби з підводно-диверсійними силами і засобами та протимінної боротьби (в/ч А1420), створений після об'єднання 29-го морського розвідувального пункту (м. Очаків, в/ч А1430) та 801-го окремого загону боротьби з підводними диверсійними силами та засобами (м. Одеса, в/ч А1420). До складу центру входить: водолазна служба, група бойової підготовки, загін боротьби з підводно-диверсійними силами і засобами, загін спеціального призначення з протимінної боротьби та підрозділи забезпечення.

Ці військові мають іншу більш буденну назву «ластоногі». Підготовка «ластоногих» надзвичайно складна. Вона включає в себе підводну ходьбу, стрибки зі швидкохідного катера в море, захоплення плаваючих засобів в різних умовах, знищення особового складу противника, специфіка поведінки зі зброєю в морських умовах. Специфіка служби бійців 801-го ЦБ з ПДСЗє такою що потребує окрім фізичної, бойової, вогневої підготовки неабияку психологічну підготовку, бо існує необхідність вирішення специфічних завдань в надзвичайно екстремальних

умовах силовими методами із застосуванням спеціальної тактики і засобів.

Всі ці фактори можуть впливати на психіку військовослужбовця що позначиться на його стан здоров'я під час виконання бойових завдань. Важливим фактором стресу для воїнів-розвідників є їх “безіменність” неможливість у випадку загибелі бути похованим поряд із рідними і співслужбовцями. Розвідникам забороняється брати із собою у розвідку документи, листи, книги і газети, гроші, амулети та ін., підписувати на своєму обмундируванні і спорядженні найменування військової частини або номер польової пошти. В окремих випадках, під час тривалих дій розвідників у тилу супротивника, загиблі підлягають похованню у районі виконання завдання. Місця поховання відмічаються на топографічній карті.

Для підвищення психологічної стійкості та готовності військовослужбовців виконувати поставлені завдання, незважаючи на загрозу смерті, бійців цього центру виховують на прикладах мужності і відданості, приводячи приклади з воєнної історії, миротворчих місій де військовослужбовці проявляли сміливість, мужність та самовладання при виконанні бойових завдань. Так в Аденській затоці 801-й неодноразово охороняв кораблі та займався звільненням заручників. На час таких операцій підрозділ базувався на флагманському фрегаті ВМС «Сагайдачний». Бійці чітко виконували свої завдання, через що їх боялись пірати. Також підрозділ приймав участь у боях на сході України. В 2014 році в секторі «М» вони виконували задачі відповідно до своєї кваліфікації: проведення розвідувальної роботи та забезпечення сухопутних підрозділів повноцінною інформацією. Так бійці 801-го фактично на себе взяли роль військової розвідки. 2 березня 2015-го розвідгрупа 801-го батальйону заїхала до села Пищевик, де зіштовхнулася з російськими терористами. В бою один військовик загинув — старший сержант Олександр Стрелюк, другий помер

дорогою до лікарні — мічман Олег Стороженко. Ще двоє були поранені, один важко. В січні 2018 року було проведено навчання загону в акваторії Одеського порту у навчально-тренувальному центрі «Лісозаводськ» за участі санітарного катера «Сокаль». Було продемонстровано досвід виявлення підводного вибухового пристрою з його знешкодженням, а також штурмові дії зі звільнення заручника, який перебуває на борту судна.

У серпні 2019 року в Одесі було створено Військову школу водолазів - навчальний заклад Збройних сил України, де централізовано готуватимуть фахівців усіх без винятку водолазних спеціальностей не лише для потреб ЗСУ, а й інших силових структур держави. Це дасть змогу якісно підготувати бійців 801-го центру до виконання бойових завдань. Окрім воєнно-історичної роботи під час занять і навчань необхідно моделювати зовнішню картину бойових дій і психологічну модель бойової діяльності військового з усіма умовами бойової обстановки, які, відбиваючись у свідомості, здатні викликати психічні реакції, які виникають у реальному бою. У ході багаторазового повторення вправ в умовах, що постійно ускладнюються, контроль військовослужбовця над своїм психічним станом і діями буде поліпшуватись, поступово сформується психологічний механізм боротьби з невпевненістю та страхом.

*Юрчак О.В., курсант.
Козловська Л.В., кандидат
політичних наук, доцент.*

*Інститут Військово-Морських Сил
Національного університету
“Одеська морська академія”,
м. Одеса.*

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСЬКЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ – ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

За останні 5 років наша держава зазнала багато негативних змін: революція гідності, майдан, вплив сепаратистського нав'язування та руского мира на нашу державу, анексія Криму, та війна на сході та ін.

Ці та інші фактори вплинули на зміни в нашій державі, ВМС та на Збройні Сили України в цілому. Почали відновлювати частини, які були розпродані та розкрадені за правління минулих лідерів нашої держави. Почали проходити спільні навчання з країнами НАТО та їх союзниками, закупівля нової техніки та забезпечення будівництва нових кораблів.

Важливі зміни відбулися в морально психологічному забезпеченні ВМС ЗС України, однією із складових якого є інформаційно пропагандистське забезпечення.

Інформаційно-пропагандистське забезпечення – це цілеспрямована діяльність органів військового управління, командувачів, командирів, посадових осіб, органів морально-психологічного забезпечення, щодо інформаційного впливу на свідомість особового складу з метою формування і поширення ідейних переконань, національних цінностей, стійкої мотивації та морально-психологічної готовності до збройного захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України, адекватного розуміння військовослужбовцями воєнно-політичної та суспільно-політичної обстановки, завдань, покладених на війська, умов та особливостей їх виконання.

Одним з найважливіших напрямків інформаційно-пропагандистське забезпечення є внутрішньо комунікаційна робота, адже це на сам перед злагодження підрозділу до єдиного організму, який буде спроможний виконувати поставленні завдання

навіть якщо не буде чіткого зв'язку з командуванням або вплив населення на непідконтрольованої території.

Внутрішньо – комунікаційна робота – це напрямок інформаційно-пропагандистського забезпечення військових частин підрозділів, військових навчальних закладів, установ та організацій Збройних Сил України яка здійснюється в системі інформаційної роботи посадових осіб, командирів, начальників через сукупність дій, пов'язаних з обробкою і передачею інформації до особового складу шляхом спілкування.

Головною метою якого є формування довіри до військово-політичного керівництва держави та військового командування, встановлення зворотного зв'язку з підпорядкованим особовим складом, його готовності до виконання завдань, підтримання і відновлення морально-психологічного стану.

Внутрішньо – комунікаційна робота - це спілкування з особовим складом підрозділу, частини, батальйону чи бригади, але все ж таки є різновиди цього спілкування тобто його види:

- командирське інформування;
- бойове інформування;
- національно-патріотична підготовка;
- аналіз проведених дій.

Кожна з цих складових є важливою для кожного підрозділу як і в повсякденній діяльності так і в бойових умовах.

Загалом звертаючись до історичних фактів наша держава понад 70 років залежала від впливу Радянського Союзу потребувала під впливом великоросійського шовінізму нав'язування свого впливу на тодішню Українську Радянську Республіку. На той час утворення СРСР як соціалістичної країни для тодішніх капіталістичних держав була дуже великою проблемою так як вона не підтримувала їхню ідеологію с політичної точки зору.

Соціалістична держава, передбачала собою — організація політичної влади трудящих на чолі з робітничим класом, головне знаряддя захисту революц. завоювань, творчого перетворення екон. і духовного життя суспільства з метою побудови комунізму.

Капіталістична держава - під капіталізмом розуміється суспільство, в якому існують такі риси, що виступають всеохопним принципом не тільки економічних, але і політичних та інших вимірів суспільних відносин: наявність власності метою господарювання є максимізація доходів і користі; господарська діяльність здійснюється завдяки ринкам і системі цін.

Тому це політичне направлення була не визнана капіталістами і вони почали везти інформаційно –пропагандистськ у війну проти соціалізму.

Навіть після другої світової війни коли Радянський союз здобув перемогу, це ще більше розгнівало капіталістичні держави, тому почалась холодна війна. З початком утворення в 1949 році блоку НАТО масштаб холодної війни тільки почав зростати.

На думку Т. В. Орлової, «холодна війна» стала третьою й останньою у XX ст. світовою війною. З одного боку, вона мала ознаки справжньої світової війни, яка закінчилася перерозподілом світу на користь переможців і повним крахом держав, що програли. Однак, з іншого боку, це була незвичайна, нетрадиційна війна, яка здійснювалася переважно в ідеологічній, політичній, економічній і технологічній сферах із використанням безпрецедентно жорстких невійськових і нетрадиційних засобів. Застосування цих засобів значною мірою визначило характер, форми і масштаб глобального протиборства, які, так само, як і наслідки протистояння, далеко не в усьому вписувалися у параметри «звичайної» світової війни.

Дуже багато сил та засобів було вкладено зі сторони обох дежав на цю війну, але ключовим став план даласа що дав змогу США отримати перемогу над Радянським Союзом та привести його до розвалу.

План дій США проти СРСР, складений під час холодної війни і полягав у прихованому моральному розкладанні населення СРСР. Авторство плану приписується Аллену Даллесу, главі ЦРУ в 1953—1961 роках. Метою цього плану нібито було знищення СРСР методами пропаганди, націленої на роз'єднання національностей і соціальних груп, втрату традицій, моральних цінностей, моральний розклад населення країни. У вигляді, який цитують прихильники його автентичності, «План Даллеса» ніде не був опублікований, а англomовний оригінал цього тексту ніколи не був представлений. Текст, який приписують Даллесу, вперше з'явився в російській пресі на початку 1990-х років.

Хоча й Радянський Союз на той час намагався стримати та не дати розповсюдженню інформації та хід холодної війни, Українська Радянська Соціалістична Республіка, почала проявляти свої традиції та цінності та почала боротися за свою незалежність і уникати тодішнього інформаційно–пропагандистського впливу Радянського Союзу.

У 1991 США вдається реалізувати план Даласа що дало змогу всім країнам пост Радянського Союзу стати незалежними, в тому числі і Україні.

Слотнюк С.П., курсант.

*Військовий інститут Київського
національного університету імені
Т.Г. Шевченка*

ВПЛИВ ТОТАЛІТАРНИХ ІДЕОЛОГІЙ НА ВІЙСЬКА В ЧАСИ II-Ї СВІТОВОЇ ВІЙНИ

В часи Другої світової війни, яку розпочали два тоталітарні режими – Німеччина і Радянський Союз, проявилася їх фундаментальна ідеологічна спорідненість. В пошуку спільного геополітичного інтересу, який був реалізований в процесі розчленування Польщі і знищення її, як самостійної держави ця подібність актуалізувала себе у формі національного імперіалізму. Задля цього Німеччині і СРСР прийшлося нарощувати свою могутність, в умовах зміни форм воєнного протистояння, політична складова якого стала значно залежати від існуючої політичної ідеології як в Німеччині, так і в СРСР. І, якщо Гітлер, в питаннях військового мистецтва, на початку, віддавав перевагу вермахту і його генералам, то Сталін такої можливості не мав, оскільки значна частина офіцерського складу була репресована, а стара царська армія ліквідована в ході громадянської війни і подальших репресій.

Тобто в СРСР, на відміну від Німеччини, була перервана військова традиція і досвіду ведення механізованої війни, або швидкого опанування мистецтвом управління механізованими корпусами не було. Це був один із тих факторів, який унеможливив існування між ними тривалого політичного союзу. Навпаки, посилював політичну конкуренцію.

Другий фактор, на який, у свій час, звернув увагу Сунь-Дзи – це війна як мистецтво брехні[1,с.15]. Тоталітарні режими зробили брехню більш витонченішою завдяки ідеологічному обґрунтуванню процесу поширення неправдивої інформації, яка дозволяла надати факту застосування насилля справедливого

контексту. Тепер «акт насилля, який мав за мету примусити супротивника прийняти нашу волю»[2,с.35], отримав своє нове ідеологічне підґрунтя – примушування до миру, який навязується на умовах агресора і є продовженням тієї ж самої війни. Однак тут не врахували, -як писав К.Клаузевіц, -моральних величин війни, які на ній «займають надважливе місце». Їх важливість насамперед в тому, що вони «наскрізь прошивають всю воєнну стихію» і в поєднанні з волею рухають усією масою матеріальних сил[2,с.199].

Дана обставина зробила протистояння двох тоталітарних режимів настільки жорстоким у своєму кровопролитті, якого не знала жодна війна, яка коли- небудь мала місце на теренах Європи. Цей факт підтверджує тезу про те, що найжорстокіші війни завжди ведуться за моральну перевагу, якої важко добитися без політичної пропаганди побудованої на хибних ідеологічних концептах. Ось чому тут не справцюють універсальні цінності які є базовою основою відносин між людьми і державами.

Мораль же є підґрунттям будь-якої правової системи, але не всі правові системи будуються на моралі. В політиці європейських тоталітаризмів моральний чинник, використовувався як симулякр, який отримав ідеологічне трактування і політичну форму обумовлену характером існуючого режиму. Однак суті війни це не змінило. В ній продовжував домінувати ідеологічний фактор, який , з одного боку, спрямовував військову силу на боротьбу з комунізмом. З іншого, граючи на патріотичних почуттях народу, скеровув його на боротьбу з націонал-соціалізмом.

Жертви, які приносили на алтар війни, ставали жертвами за моральну перевагу одних над іншими. Це впливало і на ведення військових операцій. Вони були успішними там і тоді, коли ідеологічний чинник в поєднанні з усіма іншими, в екстазі політичної пропаганди, піднімався на рівень універсальної цінності, наділяючи смыслом героїзм бійців, що без коливань віддавали своє життя: одні за Сталіна і свободу – інші, за перевагу

власної нації і заради справедливої помсти через поразку та приниження в 1918 році.

Все мистецтво цього протистояння прослідковується в характері військових операцій і тій жорстокості, з якою вони проводилися. Її коріння варто шукати в історичних обставинах, що сприяли зародженню такого світосприйняття, на основі якого вибудовувалися елементи комуністичної і фашистської ідеології, однією із форм якої і був націонал-соціалізм. Саме він, за своїми ознаками і парадигмальними установками, найбільш близький до російського комунізму.

Недаремно сьогодні спостерігається друга хвиля становлення російського фашизму з його імперською ідеєю «русского мира». Однак проблема в тому, що всі ці явища в ХХІ столітті проявляють себе, як досвід Європи, який до кінця не був не тільки пережитий, але й, найголовніше, не був переосмислений. Тому наше завдання поглянути на нього з іншого ракурсу і спробувати зрозуміти його природу з точки зору сьогодишніх політичних реалій. А вони вказують нам на те, що Європа не змінила механізмів реалізації своїх геополітичних інтересів через що загроза нового тоталітаризму продовжує існувати.

Зрозуміло, що проявляє вона себе в більш завуальованих формах, але це не міняє її суті. Через кризу європейської ідентичності, цей тренд активно перехоплює Росія. І зламати його може Україна, якщо її стратегія буде синхронізована з викликами реальної політики.

Список використаної літератури

1.Сунь-Дзи. Мистецтво війни. Пер. з кит.С.Лесняк.-Львів: Видавництво Старого Лева,2018,109с.

2.Клаузевиц К.О войне. Пер. с нем.-М: Издательская корпорация «Логос»; Международная академическая издательская компания «Наука»,1994, 448с.

Решитько В.Г., курсант.

Чорногор Я.О., кандидат історичних наук

Військовий інститут Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНИМ ВІЙНАМ

З приходом епохи глобалізації та появою інформаційно-комунікаційних технологій виникла потреба в надійному та зручному інструменті, який налагодить ефективну комунікацію та буде сприяти покращенню комунікаційних можливостей її учасників. Поодинокі інформаційні операції, як інструмент реагування на дії противника втратили ефективність. Успіх в інформаційному просторі став можливим лише в результаті інтегрованого скоординованого та активного використання комунікаційних можливостей. Головним комплексом заходів для реалізації зазначених завдань виступила система стратегічних комунікацій (далі - СК), яка надала можливість, залишаючись у межах демократичних практик і принципів, організувати ефективну відсіч інформаційним кампаніям агресора.

Мета роботи полягає в розкритті історичних передумов появи стратегічних комунікацій як інструменту протидії інформаційним війнам.

У науковій роботі офіцера-зв'язківця ЗС США підполковника Роберта Строка в документах US Army College 1966 р., стратегічні комунікації розглядаються у контексті забезпечення стратегічного рівня зв'язку під час масштабних воєнних конфліктів [1]. Актуалізацію і подальший активний розвиток СК пов'язують з ситуацією, коли США та інші країни НАТО були змушені активно реагувати на зростання терористичних загроз. СК отримали новий етап розвитку, не лише як інструмент донесення інформації до світової спільноти, а й засіб стримування негативних інформаційних потоків.

Комунікативна діяльність офіційних структур країн Заходу переважно вичерпувалась реакцією на пропаганду противника, тому вони щоразу програвали комунікативну боротьбу терористам. Д. Рамсфельд, міністр оборони США (1975-1977 рр. і 2001-2006 рр.), визнав, що на відміну від США противники змогли добре адаптуватися до ведення війни у сучасну медіаепоху. Терористичні організації та повстанці не зобов'язували себе вимогами етичності повідомлень, презентуючи дії своїх противників як неправомірні, застосовуючи відповідні фрейми. Діяльність державних структур і військ коаліції піддавалися фреймінгу у спосіб поміщення їх у контекст, який делегітимізував їх, або навпаки, вилучав з певного контексту [2].

У 2001 р. почалась військова компанія в Афганістані з метою перемогти міжнародний тероризм. Вона не мала широкої підтримки в більшості європейських країн, в той час як американський народ сприймав її цілком позитивно від моменту започаткування. В Італії, Іспанії та ФРН громадська думка переважно не підтримувала будь-яку участь у бойових діях, хоча в цілому європейці були готові підтримати реконструкцію і стабілізацію ситуації в Афганістані. Критичні заяви європейської громадськості почали ставати голоснішими навесні 2006 р., коли стало відомо, що сили талібів насправді збільшилися і тепер війська НАТО на регулярній основі залучені до бойових дій.

Під час реалізації інформаційно-комунікативної діяльності в Афганістані, зусилля були зосереджені переважно на цільові аудиторії в самій країні, увага не приділялась світовій громадській думці. Світова спільнота не розуміла що саме сталося в Афганістані та чи досягла місія успіху. Інформаційні операції та інформаційні кампанії були спрямовані на підтримку воєнних операцій, основна мета вироблення месиджів не виходила поза межі потреби усунення терористів. Незважаючи на те, що від самого початку кампанії в Афганістані вживалися численні комунікативні заходи та справлявся [психологічний] вплив, питання про всеохоплюючу комунікативну стратегію з метою координування різних видів діяльності та месиджів не порушувалося.

У зв'язку із переходом від воєнних дій і протидії тероризму до стану протидії надзвичайним ситуаціям, відновлення інфраструктури та розвитку – відбулися зміни у стратегії військових, бо змінилися роль і значення присутнього там військового контингенту. Інформаційна підтримка військової операції почала відігравати провідну роль. З'явилися нові підходи комунікативній стратегії командування, створення нової структури функціонування, взаємодії та підпорядкованості підрозділів «інформаційного фронту» – зв'язків із громадськістю, інформаційних операцій, психологічних операцій [3]. Пошуки шляхів ефективної координації, синхронізації, синергії складових інформаційної підтримки відповідно до єдиної стратегії призвели до їх агрегації та систематизації в межах системи стратегічних комунікацій. Кожна складова почала виконувати свою функцію і не створювати перешкод для виконання завдань іншими.

Як реакція на нові виклики безпеки в умовах мирного часу, протягом останніх двох десятиліть відбулась інституалізація СК. Публічна дипломатія, зв'язки із громадськістю, інформаційні та психологічні операції вже давно стали інструментами військових, але саме історичні події на початку XXI ст. стали каталізатором їх розвитку та агрегації в поняття стратегічні комунікації для ефективного і належного здійснення комунікації з різними цільовими аудиторіями.

Список використаної літератури

1. Robert D. Strock Strategic communications and the spectrum of conflict / Lt Col Robert D. Strock. – Carlisle Barracks, Pennsylvania: US ARMY WAR COLLEGE, 1966.

2. Баровська А.В. Стратегічні комунікації: досвід НАТО / А. В Баровська // Стратегічні пріоритети, № 1 (34), 2015. – С. 147-152.

3. Keeton P. Information Operations, STRATCOM, and Public Affairs / Pamela Keeton, Mark McCann // Military Review — 2005. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/keeton.pdf

Тимофієва І.І. курсантка.

*Військовий інститут Київського
національного університету імені
Т.Г. Шевченка*

РОЛЬ ОБСЄ НА СХОДІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ АТО (2014-2018 РОКИ)

Для забезпечення безпеки, стабільності та співпраці у сучасному світі активно використовуються інструменти та можливості міжнародного співробітництва у форматі міжнародних організацій. Зважаючи на потенціал у сфері підтримання стабільності у Європі та у світі, роль легітимного гаранта європейської безпеки на сьогодні виконує Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Для України як учасниці ОБСЄ з 1992 р. подальша розбудова та зміцнення у рамках організації діалогу з питань боротьби з транснаціональними викликами та загрозами безпеці, розвитку співробітництва у соціогуманітарній сфері, зупинення військової агресії на сході України, звільнення з-під окупації Автономної Республіки Крим (АРК) залишаються пріоритетами державної політики. Тому метою роботи є розкриття ролі ОБСЄ на Сході України під час проведення АТО (2014-2018 р.).

ОБСЄ - Організація з безпеки та співробітництва в Європі. Вона була утворена в 1975 році, сьогодні ОБСЄ – це єдина трансатлантична безпекова організація, повноправним учасником якої з 30 січня 1992 року є Україна. 57 держав-учасниць ОБСЄ сповідують всеохоплюючий підхід до безпеки, розглядаючи три її виміри: 1) військово-політичний; 2) економіко-довкільний; 3) людський.

З березня 2014 року головним питанням порядку денного ОБСЄ залишається ситуація в та довкола України, спричинена

незаконною окупацією та спробою анексії Кримського півострова РФ та російською збройною агресією у Донецькій та Луганській областях. Серед головних напрямків співпраці України з ОБСЄ слід відзначити:

- Визнання міжнародною спільнотою фактів порушення Російською Федерацією основоположних принципів та зобов'язань в рамках ОБСЄ внаслідок військової агресії на сході України, незаконної окупації та спроби анексії АР Крим та м. Севастополь, засудження викрадення та незаконного утримування українських громадян в Росії та тимчасово окупованому Криму. Використання інструментарію ОБСЄ та заходів в рамках Організації для припинення агресії РФ проти України та відновлення порушених прав.

- Забезпечення підтримки з боку ОБСЄ та держав-учасниць діяльності України із захисту суверенітету та територіальної цілісності, впровадження необхідних реформ.

- Поглиблення співпраці з інститутами ОБСЄ та країнами-учасницями у напрямі посилення діяльності СММ ОБСЄ на сході України, розширення мандату спостерігачів ОБСЄ на всі пункти пропуску українсько-російського кордону, забезпечення моніторингу БДПІЛ судових процесів в РФ над українськими громадянами - політичним в'язнями.

- Забезпечення присутності на порядку денному ОБСЄ таких пріоритетних для України питань: припинення порушень основоположних принципів та зобов'язань у рамках ОБСЄ у зв'язку з триваючою агресією Росії проти України та незаконною окупацією Криму, відновлення довіри, необхідність мирного врегулювання спорів, зміцнення інструментарію Організації у сфері попередження конфліктів, оновлення засобів зміцнення довіри та безпеки, забезпечення свободи слова та ЗМІ, боротьба з пропагандою, посилення захисту прав людини, недопущення зловживання правилом консенсусу.

- Функціонування в Україні польової присутності ОБСЄ як важливого напрямку співпраці.

При цьому саме додаткові польові операції ОБСЄ – Спеціальна моніторингова місія (СММ) та Місія спостерігачів ОБСЄ на контрольно-пропускних пунктах «Донецьк» та «Гуково» у Ростовській області РФ є тими механізмами, на які усіма державами-учасниками покладається надія у врегулюванні кризової ситуації.

Охарактеризувавши механізми співпраці України та ОБСЄ у подоланні російсько-українського конфлікту, можна дійти висновку про важливість СММ ОБСЄ на Сході України як знаку небайдужості міжнародної спільноти до врегулювання російсько-українського конфлікту.

Відсторонення від європейських інтеграційних процесів у безпековій сфері означало б для України її усунення від можливості будь-якого впливу на систему європейської безпеки. У цьому випадку Україна ризикує залишитися державою, яка має наодинці протистояти загрозам, що в умовах глобалізації не є ефективним шляхом забезпечення національної безпеки.

РЕЗОЛЮЦІЯ
учасників Другої Всеукраїнської
науково - практичної конференції
“Воєнно-історична робота у Військово-Морських Силах
Збройних Сил України. Проблемні питання та шляхи їх
вирішення”
24 жовтня 2019 року

Організатори та учасники Першої Всеукраїнської науково - практичної конференції “Воєнно-історична робота у Військово-Морських Силах Збройних Сил України. Проблемні питання та шляхи їх вирішення”, що відбулася у м. Одеса, на базі Інституту ВМС НУ “ОМА” 24 жовтня 2019 року висловлюють наступні рішення:

1. Констатуємо, що Конференція пройшла в робочій і вкрай діловій атмосфері. В представлених учасниками конференції доповідях був піднятий цілий комплекс питань, який стосується військово-морської історії як України конкретно, так і світу в цілому, а також актуальні питання сумісних з воєнно-морською історією проблем – біографістики, архівної й музейної справ, ситуації на Сході України як в історичному так і в геополітичному аспектах тощо. Тим самим конференція продемонструвала суттєвий потенціал наукової спільноти України в плані актуалізації та вивчення вкрай різноманітних питань мілітарної, військово-політичної і воєнно-морської історії як в українському так і в світовому розрізі.

2. Під час проведення конференції були заслухані та обговорені доповіді щодо проекту Концепції військово-морської історії та стану розроблення підручника та науково-популярного видання, присвячених військово-морській історії України. Учасниками конференції запропоновано надати проект Концепції військово-морської історії України для ознайомлення командуванню Військово-Морських Сил Збройних Сил України. Пропонується Національному університету оборони України імені Івана Черняховського та Інституту Військово-Морських Сил Національного університету “ОМА” з урахуванням висловлених зауважень та пропозицій підготувати Концепцію військово-морської історії України для затвердження Командувачем

Військово-Морських Сил Збройних Сил України (до 11 листопада 2019 року).

Враховуючи зазначене, організатори та учасники Конференції виносять пропозицію на регулярність і щорічність проведення науково-практичної конференції “Воєнно-історична робота у Військово-Морських Силах Збройних Сил України. Проблемні питання та шляхи їх вирішення” з запрошенням та залученням до її роботи більш широкого кола як фахівців так і установ. Розуміючи актуальність проблем, які були підняті учасниками Конференції та тих, які потенційно можуть бути підняті історичною, воєнно-історичною і воєнно-морською історичною наукою, в плані вивчення в першу чергу морської історії України та історії загального мореплавства, організатори та учасники Конференції сподіваються на трансформацію масштабу Конференції з Всеукраїнського на міжнародний, або з міжнародною участю в подальшому.

3. У контексті викладеного, організатори та учасники Конференції виносять пропозицію щодо звернення до Командування Військово-Морських Сил Збройних Сил України на проведення у 2019 році воєнно-історичного форуму який буде складатись:

круглий стіл за темою: “Бойовий досвід Військово-Морських Сил Збройних Сил України у 2014-2019 роках” (час проведення - квітень 2019 року);

військово-історична конференція курсантів навчальних закладів Військово-Морських Сил Збройних Сил України на тему: “Воєнно-історична робота у Військово-Морських Силах Збройних Сил України. Проблемні питання” (час проведення – жовтень 2019 року);

науково-практична конференція за темою: “Воєнно-історична робота у Військово-Морських Силах Збройних Сил України” (час проведення – жовтень 2019 року);

відкриті лекції для курсантів та студентів ВНЗ щодо підготовки та проведення бойових, рятувальних операцій та здійснення трансатлантичних переходів групою бойових кораблів Військово-Морських Сил Збройних Сил України. (час проведення, жовтень 2019 року).

4. Під час пленарного та секційних засідань, організатори та учасники Конференції продемонстрували не тільки локальні

підходи (по інтересах конкретного дослідника) стосовно вивчення подій воєнно-морської історії України і світу (що є цілком природним та загальноприйнятим явищем в історичній науці), а й по деяких доповідях вийшли на концептуальні питання перспективних як військово-історичних досліджень так і військово-історичної роботи в інтересах Військово-Морських Сил Збройних Сил України.

Втім, полярність доповідей, що пролунали під час Конференції, як в хронологічному і в географічному, так і в концептуальному плані наочно продемонстрували крайню (відверту) необхідність створення щонайменше спільного проекту (проектів) по написанню єдиної морської та воєнно-морської історії нашої держави й активізації зусиль науково-історичного середовища України в плані радикального перетворення ідеологічних та теоретичних побудов окремих фахівців, зацікавлених військовою та воєнно-морською історією на практичний інструмент національно-патріотичного і професійного виховання майбутніх моряків та дієвий інструмент інформаційної війни сучасності.

5. Учасники Конференції звертаються до Командування Військово-Морських Сил Збройних Сил України надати можливу допомогу Музею Морського Флоту України за для скорішого його відновлення як унікального в світовому масштабі і реально вкрай потужного центру збереження та примноження морської та воєнно-морської історії нашої держави.

Одночасно, учасники Конференції звертаються до Командування Військово-Морських Сил Збройних Сил України прийняти активну участь і всіляко підтримати Військово-історичний музей 59-го Будинку офіцерів, м. Одеса в аспекті його перетворення на провідний центр збереження історичної пам'яті і формуванню національних військових традицій на півдні України, в тому числі, особливо пов'язаних з іррегулярним (історичного плану) та регулярним (сучасним) військовим флотом України.

*м. Одеса, Інститут Військово-Морських Сил Національного
університету "Одеська морська академія"
24 жовтня 2019 року*